

FUGLE

& NATUR

Danmarks mest
udbredte fugl?

Når vandstæren
flytter ind

Nabo til spurvehøgen

SKOVFUGLENE

DRAGER MOD VEST

VORES ROVFUGLE FORFØLGES STADIG!

KOLOFON

Forside

Spætmejsen er en af de løvskovfugle, som er rykket markant mod vest i Danmark de seneste årtier. Læs om udviklingen side 6-9.

Foto: John Larsen.

Udgivet af Dansk Ornitologisk Forening – DOF – BirdLife Denmark

Vesterbrogade 138-140
1620 København V
Tlf. 33 28 38 00
(alle hverdage 11-15).
Mail: dof@dof.dk

Bemærk, at vi nu igen udsender Fugle & Natur med PostNord.

I tilfælde af, at du ikke modtager dit medlemsblad, henvend dig til DOF's sekretariat på telefon: 3328 3800 eller dof@dof.dk

Redaktør (ansv.):

Helge Røjle Christensen,
Pilgårdsvej 4, 7742 Vesløs,
tlf. 28 54 75 91,
e-post: fugleognatur@dof.dk

Annoncer:

Mads Oddershede

Ture og møder:

Mia Ilander Albrektsen

Oplag:

17.000. ISSN: 1395-8860

Layout og tryk:

Jesper Urban Pedersen/
Vivian Buch
www.STEPPRINTPOWER.dk

Selv om Danmarks rovfugle er fredede og har været det i en lang årrække, oplever vi stadig, at de bliver efterstræbt. Det er umådelig trist, at luftens kæmper og majestæter stadig kan findes døde i skovbunden, fordi en eller anden formørket sjæl har taget fuglene af dage, ofte med giften carbofuran.

Reaktionerne fra mange mennesker, både fugleentusiaster og andre naturelskere, er heldigvis altid vrede og forbandelser over de mennesker, der på den måde frarøver os muligheden for at opleve de smukke rovfugle i vores natur.

Spørgsmålene står i kø: Hvem gør det? Hvorfor gør de det, og hvordan får de fat på carbofuran, der har været forbudt i hele EU siden 2008? Det korte svar er, at vi ikke ved det. Det er både sørgeligt og tankevækkende, at det er yderst sjældent, at nogle bliver sigtet og dømt i de efterhånden mange sager, som DOF har fået kendskab til gennem årene.

Sagerne får stor opmærksomhed i pressen, senest i Jyllandsposten 26.10, og nogle gange hos politikere, men politiet henlægger dem som regel hurtigt, da det er meget vanskeligt at løfte bevisbyrden, og ofte er sagerne prioriteret meget lavt. Derfor har DOF foreslået, at der oprettes en særlig enhed hos politiet, evt. en form for rejsehold, der kan bistå med opklaringen i disse sager. Det vil uden tvivl kunne kvalificere efterforskningen og føre til domme for faunaforbrydelser.

Siden 2010 har DOF kendskab til 33 sager, hvor gift, primært carbofuran, har slået mindst 60 fugle ihjel, senest fire havørne i samme område på Tåsinge i dette efterår. Der er i alt dræbt 36 rovfugle, heraf 24 (67%) på godser og slotte. Af de døde fugle var 14 ørne, og 11 (79%) af disse blev fundet på godser eller slotte. Disse tal fortæller ikke sandheden om

omfanget af forgiftninger af rovfugle i Danmark, for vi får kun kendskab til nogle af dem. Men tallene tyder på, at der en del steder på større ejendomme foregår ting, der ikke tåler dagens lys.

Carbofuran produceres stadig uden for Europa, så noget bestilles nok via nettet eller tages med i kufferten fra udlandet. Jeg vil opfordre alle, der færdes derude, til at holde øjne og ører åbne og gå til politiet og DOF, hvis man får nys om carbofuran eller anden gift til fare for vores rovfugle.

Vores rovfuglebestande er i dag stabile eller i fremgang, bortset fra tårnfalk, spurvehøg og duehøg. Deres tilbagegang de seneste år skyldes næppe gift, men det er desværre stadig årligt, at der afsløres ulovlige rovfuglefælder eller sågar skudte fugle. Det er ikke et generelt problem, men der er stadig folk, der efterstræber vores rovfugle. Heldigvis er der i dag hos de allerfleste jagttegnsløsere en helt anden positiv holdning til rovfugle end tidligere, men der er stadig brodne kar derude! Derfor har alle organisationer i Vildtforvaltningsrådet nu sendt et skarpt brev til miljøministeren og justitsministeren med krav om, at ministerierne gør mere for at få faunakriminaliteten stoppet.

Egon Østergaard
EGON ØSTERGAARD,
FORMAND DOF

SIDE 4

Tornsangeren er Danmarks mest udbredte ynglefugl

INDHOLD

Danmarks mest udbredte ynglefugl.....	4
Løvskovsfugle drager mod vest.....	6
Danmark siden sidst.....	12
Stor interesse for klimafond	14
Når vandstæren flytter ind	17
Med spurvehøgen som nabo	23
Kort nyt fra verden.....	28
DOF's hæderspris 2020.....	30
"Fugleriget" – Stubbe Sø	32
Eleanors falke.....	36
Bedsteforældre er de bedste	40
Ture og møder mv.....	42

SIDE 6

Dompappen er en af de skovfugle, som har bredt sig mod vest

SIDE 23

Når spurvehøgen flytter ind på matriklen

SIDE 17

Familieliv hos Danmarks eneste kendte vandstærepar i år

Syngende tornsanger – det kan man opleve næsten overalt i Danmark.
Foto: Poul Holm Pedersen.

DANMARKS MEST UDBREDTE YNGLEFUGL: **TORNSANGEREN**

AF THOMAS VIKSTRØM

Mange fuglekendere ville nok gætte på solsorten eller sanglærken som Danmarks mest udbredte ynglefugl. Sådan har det også været tidligere. Men i den seneste Atlas III-undersøgelse er det tornsangeren, som er fundet ynglende i flest kvadrater herhjemme.

Under Atlas III er tornsangeren fundet ynglende i 2.190 atlaskvadrater, svarende til 97 % af alle kvadrater, heraf som sikkert ynglende i 1.250 kvadrater (55 %). Dermed er tornsangeren nu den danske fugleart, der har den største udbredelse af samtlige danske fuglearter. Under Atlas II (1993-96) lå arten nede på

10.-pladsen og under Atlas I (1971-74) helt nede på 15.-pladsen.

Langt størstedelen af de kvadrater, hvor tornsangeren ikke er registreret, er kystkvadrater med en lav andel af landareal, og man kan med rette sige, at arten findes overalt i landet. Siden Atlas II skyldes det øgede antal

kvadrater med tornsanger dog først og fremmest et øget antal atlaskvadrater siden Atlas II. Under Atlas II var mange kystkvadrater med meget lidt landområde nemlig lagt sammen med deres nabokvadrat. Bedre dækning af kvadraterne under Atlas III end tidligere spiller også ind i det nye billede af tornsangerens udbredelse.

Nyudfløjen unge af torsanger. Foto: John Larsen.

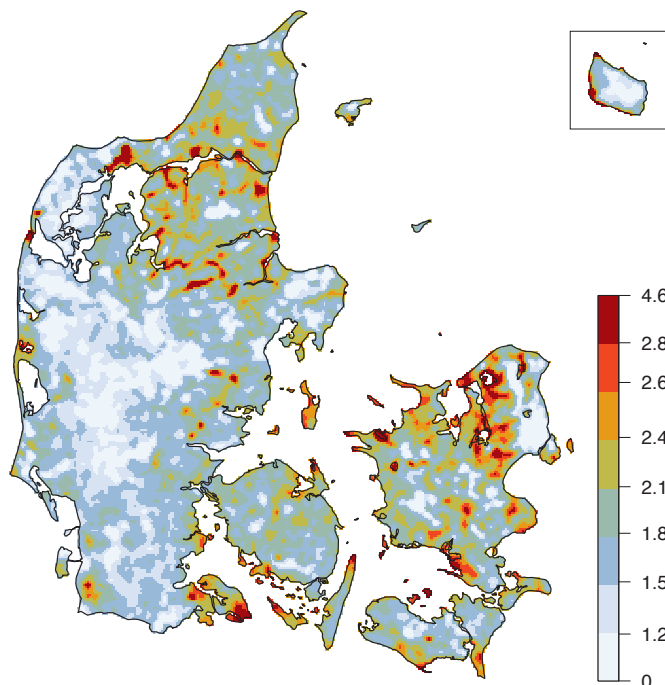
Dette passer også ret godt sammen med, at torsangerens langtidstendens ifølge DOF's punktællinger udviser stigning, hvorimod korttidstendensen (gældende seneste ti år) er negativ. Bestanden af torsanger, dvs. antallet af ynglepar, er således nu for nedadgående – selvom *udbredelsen* altså er øget en smule de sidste tyve år.

Endelig har det også betydning for den omfattende registrering af torsangeren, at det er en art, der optræder åbent, til tider ganske tillidsfuldt, og at den har en velkendt og karakteristisk sang og kald. To femtedele af registreringerne udgøres således af voksne fugle med føde (sikker ynglen), og arten er i top-10 over arter med denne registreringstype. En tredjedel af registreringerne udgøres af syngende fugle (sandsynlig ynglen) og mellem en tiende- og en femtedel af registreringerne udgøres af nyudfløjne unger (sikker ynglen).

Selvom torsangeren yngler i stort set alle landets atlaskvadrater, er der stor forskel på hvor mange torsangere, der yngler forskellige steder i landet. Ynglebestandens tæthed er således størst i Hanherred, Himmerland, omkring det sydlige Lillebælt og pletvis på Sjælland med omgivende øer, mens tætheden er lav i store dele af det vestlige Jylland, i Storkøbenhavn og på det meste af Bornholm.

Hvor torsangeren og nogle få andre arter har en meget stor udbredelse i Danmark, har langt de fleste arter faktisk en forholdsvis begrænset udbredelse herhjemme. Ved de tre atlasundersøgelser er 42-47 % af arterne således fundet i højst 10 % af kvadraterne og 8-11 % af arterne i 10-20 % af kvadraterne. Kun knapt 10 % af arterne er fundet i næsten hele landet. Topscorerne i både Atlas I og II var sanglærken og solsorten med registreringer i 97-98 % af kvadraterne. I Atlas III er de to arter nu blevet henvist til anden- og tredjepladsen. Se tabellen til højre.

Thomas Vikstrøm er biolog i DOF og projektleder på Atlas III-projektet. Denne artikel bygger i høj grad på artsopslaget om torsangeren forfattet af Daniel Palm Eskildsen til bogen "FUGLEATLAS – de danske ynglefugles udbredelse", som netop er udgivet af DOF og forlaget Lindhardt og Ringhof.

Kortet viser torsangerens yngletæthed under Atlas III vist som antal individer pr. 0,2 km², registreret i yngletiden under projektets såkaldte TimeTælleTure.

De 20 mest udbredte arter i Atlas III, II og I. Kun sikre og sandsynlige ynglefund er medtaget.

Art	Atlas III	Atlas II	Atlas I
Torsanger	97 %	94 %	88 %
Solsort	96 %	97 %	96 %
Sanglærke	96 %	98 %	97 %
Gransanger	95 %	85 %	53 %
Bogfinke	95 %	97 %	93 %
Gærdesmutte	95 %	94 %	82 %
Ringdue	95 %	95 %	88 %
Musvit	94 %	95 %	91 %
Gulspurv	94 %	95 %	94 %
Munk	93 %	87 %	73 %
Hvid vipstjert	93 %	93 %	77 %
Landsvale	91 %	94 %	90 %
Blåmejse	91 %	90 %	79 %
Grønirisk	91 %	90 %	76 %
Sangdrossel	91 %	88 %	86 %
Løvsanger	90 %	93 %	89 %
Gærdesanger	90 %	84 %	78 %
Skovspurv	88 %	88 %	78 %
Rødhals	88 %	88 %	78 %
Stær	88 %	93 %	92 %
Gråspurv	85 %	90 %	91 %
Havesanger	84 %	85 %	79 %
Gøg	81 %	85 %	78 %
Vibe	81 %	88 %	87 %
Tornirisk	80 %	92 %	86 %
Bomlærke	62 %	56 %	81 %

John Larsens ikoniske billede af natugle og spætmejsje sammen har før været bragt her i bladet. Men det fortjener et gensyn, da begge arter er blandt de løvskovsarter, som rykker mod vest. Udviklingen er dog betydelig mere markant hos spætmejsje end hos natugle – se kortene.

SKOVFUGLENE ER DRAGET MOD VEST

AF THOMAS VIKSTRØM

Spætmejsen, hulduen og natuglen var sjældne ynglefugle i det vestlige Jylland for tyve år siden. Nu har de sammen med en række andre løvskovsfugle indtaget betydelige dele af Vest- og Nordjylland. Det viser resultaterne fra DOF's Atlas III-projekt i årene 2014-2017.

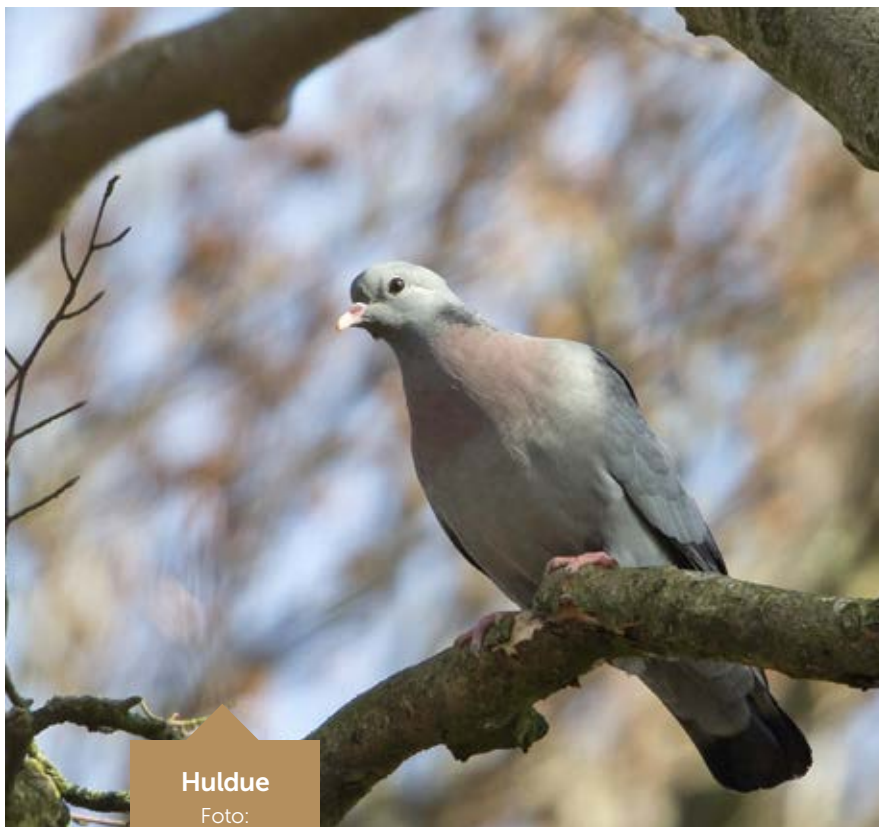
Siden DOF's kortlægningsprojekter Atlas I (1971-74) og Atlas II (1993-96) har en lang række almindelige arter, der primært er knyttet til løvskov, udvist en øget udbredelse. Den største fremgang ses hos hulduen og spætmejsen, hvoraf den førstnævnte er gået fra 83 ataskvadrater

under Atlas I over 337 under Atlas II til nu at have indtaget 757 kvadrater, mens spætmejsens yngleområde er gået fra 845 over 1033 til nu 1577 ataskvadrater.

Andre løvskovsarter med en tilsvarende udvikling i udbredelsen er bl.a.

natugle (der dog gik lidt tilbage fra Atlas I til II), stor flagspætte, rødstjert, skovskade og dompap. Sidstnævnte er traditionelt blevet opfattet som mere tilknyttet nåleskov, men yngler i hvert fald nu også hyppigt i løvskov. Skovskaden yngler desuden i både løv- og nåleskov. Se tabellen side 7.

Huldue

Foto:
Erik Pedersen

Art	Antal kvadrater		
	Atlas I	Atlas II	Atlas III
Musvåge	1303	1755	1886
Huldue	83	337	757
Natugle	1011	992	1125
Stor flagspætte	1437	1693	1908
Rødstjert	1092	1307	1984
Halemejse	657	778	1161
Sumpmejse	1143	1191	1528
Spætmejse	845	1033	1577
Træløber	771	1042	1213
Korttået træløber	39	219	540
Ravn	184	676	1480
Skovskade	1440	1625	1699
Dompap	951	1266	1655
Kernebider	542	814	1059

Kun to almindelige, deciderede løvskovsarter har indskrænket deres udbredelse siden Atlas I, nemlig broget fluesnapper og skovsanger. Broget fluesnapper gik endda lidt frem fra

Atlas I til II, men siden er artens udbredelse indskrænket betydeligt, og arten er nu blevet en fåtallig ynglefugl herhjemme.

Større skovareal

En hovedårsag til fremgangen for langt hovedparten af løvskovsarterne er, at Danmarks skovareal siden slutningen af 1800-tallet er steget markant, herunder også i perioden siden Atlas I. I 1976 udgjorde skovarealet således ca. 5000 km², mens det nu er på over 6000 km². Siden Atlas II er især arealet med løv- og blandskov øget. Også ændringer i skovenes struktur kan have haft stor betydning, herunder ikke mindst et skift siden omkring 1990 fra intensiv skovdrift i både stats-ejede og privatejede skove til mere naturvenlig drift af arealerne med flere hjemmehørende træarter og løvtræarter.

Arterne knyttet til løvskov har stadig en overvejende østlig forekomst i Danmark med Østjylland

Spætmejse ændringskort fra Atlas II (1993-96) til Atlas III (2014-17). De gule firkanter er kvadrater, hvor arten er registreret under begge projekter. Grønne pile op viser kvadrater, hvor arten kun er registreret i Atlas III og røde pile ned, hvor den kun er registreret i Atlas II. Det samme gælder for de øvrige kort i denne artikel.

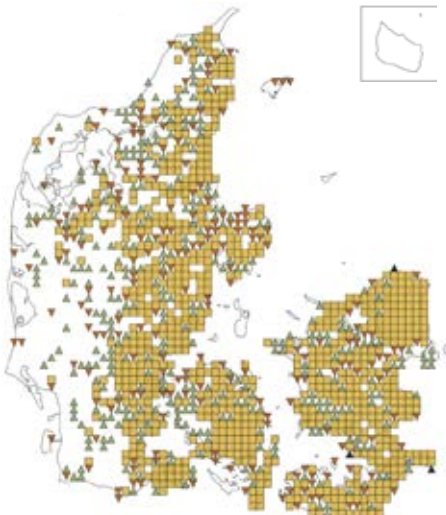

Huldue ændringskort fra Atlas II til Atlas III.

Halemejse ændringskort fra Atlas II til Atlas III.

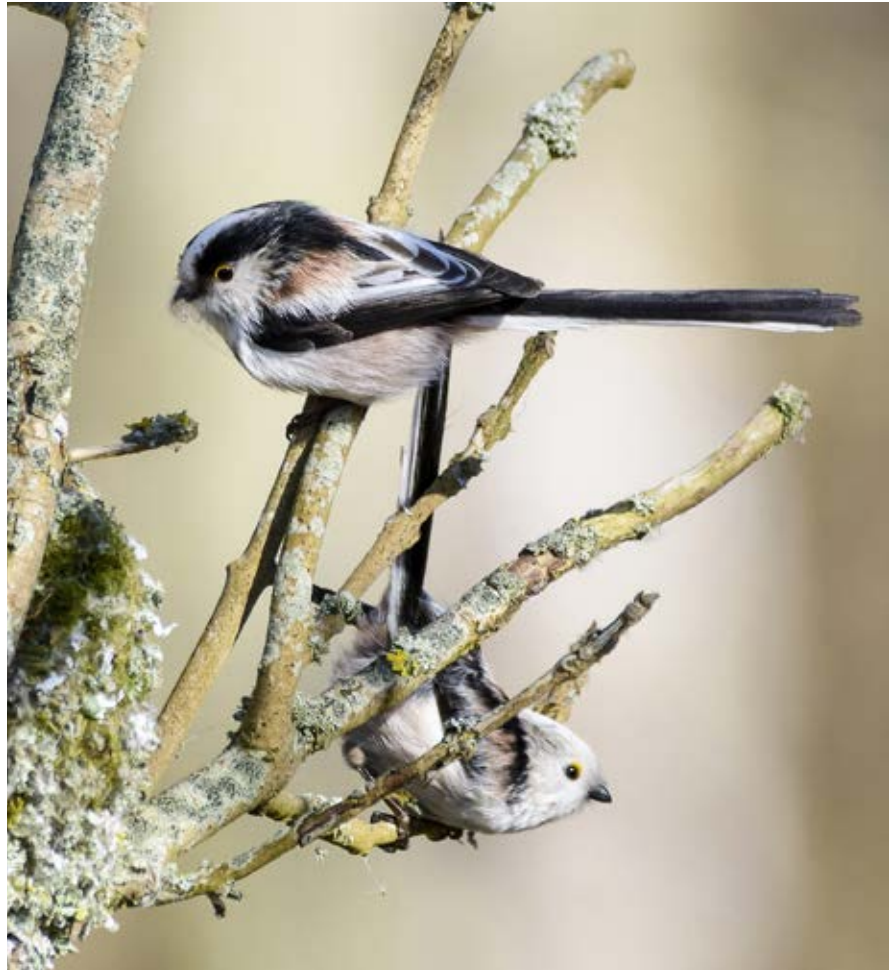
Natugle ændringskort fra Atlas II til Atlas III.

Dompap ændringskort fra Atlas II til Atlas III.

Sumpmejsje ændringskort fra Atlas II til Atlas III.

Halemejsjer ved reden. Foto: Nina Sjølander.

og Nordsjælland som gruppens højborg. Der er imidlertid sket en fremgang i yngleudbredelsen især i Nord- og Vestjylland. Forklaringen herpå ligger formentlig i aldringen og sammensætningen af de jyske plantager, der blev plantet i slutningen af 1800-tallet. Stigende alder og ændringer i praksis i forbindelse med beplantning har medført flere løvtræer, flere ældre træer og generelt større variation i træernes alder. Det har formentlig tilladt både løv- og blandskovsarter samt arter, der kræver mere veludviklede skovtyper at flytte ind. Hertil kommer i høj grad øget tilplantning af det åbne land med flere læhegn og vildtremiser.

Flytter også til byen

En anden årsag til fremgangen i udbredelsen af de almindelige løvskovsarter synes at være en øget tilpasning til byområder. Arealet af byer og haver mv. er steget fra 3 % i 1881 til 10

% i 2000. En lang række arter såsom ringdue, solsort, allike, husskade og grønirisk har allerede historisk set tilpasset sig at udnytte haverne frem for skovene og har derved været gavnet af urbaniseringen. De parcelhushaver, der blev anlagt frem til og med 1970'erne og 1980'erne, er efterhånden groet til og er blevet til gode levesteder for mange fuglearter. Ældre parcelhushaver har gennem årene ændret karakter ved tilgroning, aldring af træer m.m. og er derfor blevet bedre for de arter, som typisk er tilknyttet haver.

Thomas Vikstrøm er biolog i DOF og projektleder for Atlas III-projektet. Denne artikel bygger i høj grad på afsnittet "Ændringer i fuglefaunaen i forhold til ynglehabitat" forfattet af Daniel Palm Eskildsen & Charlotte M. Moshøj til bogen "FUGLEATLAS – de danske ynglefugles udbredelse", som netop er udgivet af DOF og forlaget Lindhardt og Ringhof.

Dompap han – foto: Erik Borch.

Bogen om Atlas III er udkommet

Så er den her: FUGLEATLAS – de danske ynglefugles udbredelse. Bogen med resultaterne fra Dansk Ornitologisk Forenings store Atlas III-projekt udkom her i efteråret på forlaget Lindhardt og Ringhof.

Bogværket er på hele 840 sider med 750 kort og over 200 fotos. FUGLEATLAS vejer 5,3 kilo kg, så der er på flere måder tale om en særdeles vægtig udgivelse. Her kan man ikke bare læse om resultaterne af Atlas III-projektet i årene 2014-2017, men også hvordan arternes

udbredelse har ændret sig de sidste 40 år - siden DOF's to tidligere Atlas-projekter i 1970'erne og 1990'erne.

Hovedforfatterne er Thomas Vikstrøm og Charlotte M. Moshøj med bidrag fra

Nina Yasmin Ali, Theo Askov, Mark Desholm, Daniel Palm Eskildsen, Henning Heldbjerg, Erik Mandrup Jacobsen, Thomas Stjernegaard Jeppesen, Kathrine Stener Jørgensen, Michael Fink Jørgensen, Thomas Lehmberg, Irina Levinsky, Per Frydenlund Nielsen, Timme Nyegaard, Anders Olsen og Iben Hove Sørensen.

Det hele bygger dog først og fremmest på 1468 frivillige fugletælleres engagerede indsats i Danmarks 2255 kvadrater på 5 x 5 kilometer. Der er gennemført 4929 TimeTælleTure og indtastet yderligere 398.682 observationer.

En arv til Dansk Ornitologisk Forening
**ER EN GAVE FRA ÉT LIV
TIL ET ANDET**

Dansk
Ornitologisk
Forening

BirdLife
DANMARK

Ved at betænke DOF i dit testamente er du
— selv efter din levetid — med til at hjælpe
vores truede ynglefugle & sårbare natur.

**I LØBET AF DE SIDSTE 50 ÅR
ER TRE UD AF FIRE VIBER
FORSVUNDET FRA DANMARK**

— DET SKAL VI RETTE OP PÅ!

Hvis du ønsker at donere en del af din arv til fuglene
& DOF, kan du gratis oprette dit testamente hos vores
advokat, Nils-Erik Norsker, som er klar til at hjælpe dig.

23 32 62 90
NILS.ERIK@NORSKER.EU
WWW.DOF.DK/ARV

NATUR BUTIKKEN

Der
er masser af
andre gode
julegaveidéer på
naturbutikken.dk

DOF BIRDLIFE KALENDEREN 2021

Endelig er den her, årskalenderen der bliver smukkere og smukkere. I år brillierer Helge Sørensen med velkendte, smukt portrætterede fugle tilpasset hver årstid og måned. Hver side er i A3 og er en nydelse for øjet uanset måned.

—
Pris kr. 149,-

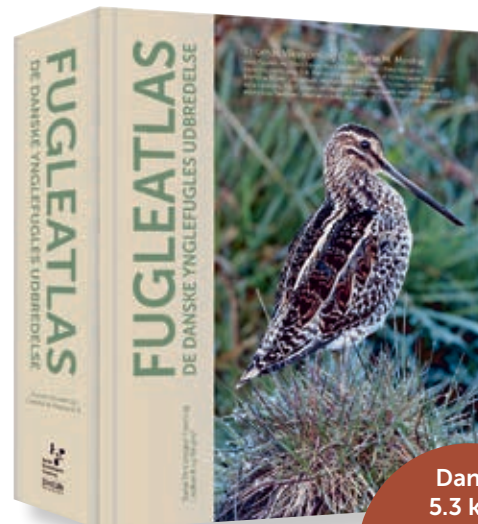

Opslag
med alle
11.524
arter

ALL THE BIRDS OF THE WORLD — JOSEP DEL HOYO

All the Birds of the World er den første et-bindsværk omhandlende alverdens fuglearter med illustration af samtlige 11.524 arter med tilhørende udbredelseskort og QR-koder.

—
Pris kr. 999,-

Dansk
5.3 kg's
mesterværk,
med data fra
over 1500
ornitologer

FUGLEATLAS – DE DANSKE YNGLEFUGLES UDBREDELSE 2014-2017

En fantastisk gavebog til alle fugleinteresserede. Smukt illustreret med akvareller og over 200 fotos. Dette 840 sider, 5,3 kg's mesterværk er udgivet i samarbejde med DOF BirdLife Danmark og bygger på 1500 danske ornitologers observationer.

—
Pris kr. 599,-

SIDEN SIDST

DANMARK

HAVØRNE OG GLENTE FORGIFTET

I september blev hele fire havørne fundet døde på Tåsinge. En efterfølgende obduktion hos DTU Veterinærinstituttet bekræftede mistanken om, at ørnene var blevet forgiftet med carbofuran.

”Resultatet overrasker ikke, men det er stadig lige forfærdeligt, at de fredede rovfugle er blevet forgiftet”, siger DOF’s formand Egon Østergaard.

”Vores værste mistanke er blevet bekræftet, hele fem rovfugle, heraf fire havørne, er forgiftet med carbofuran. Vi kan kun appellere til, at politiet tager sagen meget alvorligt, og at man kontakter politiet, hvis man ved noget, der kan hjælpe efterforskningen”, siger han.

I maj i år blev en rød glente også fundet død i samme område. Obduktionen viste også her, at der var tale om forgiftning med carbofuran, der har været forbudt i hele EU siden 2008. (læs også lederen side 2)

En af de forgiftede havørne fra Tåsinge.

Foto: Erhardt Ecklon

DOF MED I KAMPAGNE MOD SKOVRYDNING

EU-landene er storforbrugere af produkter, der produceres med skovrydning og afbrænding af tropisk skov på samvittigheden. Hele ti procent af de globale ødelæggelser af skov stammer udelukkende fra produktion af produkter til EU.

Alene Danmark importerer hvert år 1,7 millioner tons soja, hvor størstedelen kommer fra områder, hvor skovene er blevet ødelagt for at give plads til landbrug. Europakommissionen har netop begyndt en høring om afskovning, som kan munde ud i tiltag, der forhindrer den massive fældning af tropisk skov, som de europæiske lande bidrager til.

Derfor er DOF BirdLife gået sammen med over hundrede andre NGO'er i kampagnen #together4forests for at kræve lovgivning, der forhindrer produkter, der bidrager til at fælde skove, starte skovbrande, ødelægge natur og underkue oprindelige folk.

Knarænder.
Foto: John Larsen

KNARANDEN I FREMGANG

For få årtier siden var knaranden stort set udelukkende udbredt i den sydøstlige del af Danmark med Lolland, Langeland og Det Sydfynske Øhav som absolutte hovedområder. I dag findes den over hele Danmark, primært langs kysterne i laguner og i næringsrige søer. Den optræder ofte i større antal i Limfjorden og de vestjyske fjorde.

”Hvor knaranden tidligere var meget spredt i sin danske udbredelse, er den i dag langt mere jævnt fordelt”, fortæller Thomas Vikstrøm, biolog og projektleder i DOF.

”Under Atlas I i 1970’erne blev den fundet ynglende i 47 kvadrater. Under Atlas II i 1990’erne blev den fundet i 147 kvadrater, mens det seneste Atlas III har budt på ynglende knarænder i 325 af de 2.255 kvadrater, som Danmark har været opdelt i”, siger Thomas Vikstrøm.

LØSE HUNDE PÅ MELBY OVERDREV

Ulovlige løse hunde er et problem mange steder i naturen, hvor de truer jordrugende fugle. En optælling, som frivillige fuglekiggere fra DOF har foretaget på Melby Overdrev i Nordsjælland i 2018 og 2019, viser en overvægt af løse hunde i området på trods af, at hunden ifølge loven skal føres i snor.

Fuglekiggerne blev bedt om at registrere både løse hunde og hunde i snor ud over deres observationer af fugle. I perioden på godt et år registrerede fuglekiggerne 236 løse hunde på 52 ture af cirka to timers varighed. Det svarer til 4,5 løse hunde per tur. Der var både tale om en til to personer med én løs hund eller en enkelt person med op til 5 løse hunde.

Til sammenligning blev der i den samme periode registreret 132 hunde i snor på 31 ture, hvilket giver 4,3 hunde i snor pr. tur. Det er altså en smule færre hunde, der er i snor, end der er løse.

Stillits.
Foto:
Erik Pedersen

STILLITSER FANGET PÅ LIMPINDE

To mænd blev i september taget på fersk gerning, da de ved Stevns Kridtbrud fangede stillitsler på limpinde. Midt- og Vestsjællands Politi har sigtet de to mænd for overtrædelse af jagtloven, og de risikerer nu en bøde på mange tusinde kroner eller fængselsstraf. 15 stillitsler, der skulle være endt som burfugle, er igen på fri fod uden lim i fjerdragten.

De to herboende mænd fra Mellemøsten har begge erkendt, at de stod bag den ulovlige fuglefangst. Ifølge politiet sagde de to mænd, at de ikke vidste, at fangst af fugle på limpinde er ulovligt i Danmark.

I DOF har man kun ganske få gange tidligere set eksempler på fangst af småfugle ved hjælp af limpinde.

- Vi kender tilfælde af ulovlig fangst af fugle i fælder, men det er meget usædvanligt med brug af limpinde i Danmark. I flere lande omkring Middelhavet og i Mellemøsten er der tradition for at bruge limpinde til fangst af droslers, munke, rødhalse og andre småfugle, som bliver spist eller bruges som burfugle, siger Knud Flensted, biolog i DOF.

NYT PROJEKT I TØNDERMARSKEN

Et nyt naturområde med stort potentiale for fuglene er kommet et gevaldigt skridt nærmere virkeligheden i Tøndermarsken i Sønderjylland.

Området Margrethe Kog Nord spiller hovedrollen i et klimatilpasningsprojekt, der netop har modtaget en bevilling på 41 millioner kroner fra EU’s LIFE program, der støtter natur- og klimaprojekter.

Men projektet bliver ikke kun et klimaprojekt. Tønder Kommune, der er hovedansvarlig for projektet, lægger vægt på, at projektet samtidig skal styrke Natura 2000 og fuglelivet. Og det er intet mindre end strålende, siger DOF’s formand Egon Østergaard.

”Det er et projekt med et fantastisk potentiale, som vi kun kan rose”, siger han.

STOR INTERESSE FOR DOF'S KLIMAFOND

AF HANS MELTOFTE

En rekordstor donation på 650.000 kroner kommer fra biotek-firmaet Gubra, der ønsker at kompensere dobbelt for sit CO₂-udslip.

På trods af Corona-krisen har DOF's klimafond fuld gang i indsamlingen af midler til opkøb af degraderet skov i nogle af verdens vigtigste områder for truede fuglearter og anden biodiversitet og med et stort potentiale for CO₂-optag. Vi har netop bevilget støtte til to projekter i Ecuador, som hver især vil beskytte og naturgenoprette hotspots for truede fuglearter samtidig med, at de optager i størrelsesordenen fem ton CO₂ pr. ha pr. år.

Områderne ligger henholdsvis i forbindelse med reservatet Buenaventura, som DOF's klimafond tidligere har støttet opkøbet af tre områder i, og i et område længere nordpå i Intag-Toisán Important Bird Area (IBA).

650.000 kroner fra Gubra

Takket være foreningens og medlemmernes bidrag gennem de sidste to år og en donation på 650.000 kr. fra biotek-firmaet Gubra i Hørsholm kan vi støtte opkøbet af begge områder. Støtten vil blive doublet op af den amerikanske Rain Forest Trust. På den måde opnår alle bidragene dobbelt effekt til glæde for klimaet, fuglene og naturen.

Gubra arbejder først og fremmest på at reducere sit eget CO₂-udslip,

men samtidig ønsker de ikke alene at kompensere deres resterende udslip, men at kompensere dobbelt, så man trækker mere CO₂ ud af atmosfæren, end man udleder. Det tager 8-10 år at kompensere sit CO₂-udslip ved genvækst af tropeskov via DOF's klimafond. Herefter er optaget i skoven ren bonus de næste par hundrede år, det tager for skoven at regenerere fuldkommen.

Merkur og Fredensborg er med

Også DOF's pengeinstitut Merkur Andelskasse og Fredensborg Kommune har nu indgået aftaler om at kompensere deres CO₂-udslip gennem DOF's klimafond. De større beløb fra virksomheder og kommuner er naturligvis et velkomment tilskud til de mange bidrag fra DOF's medlemmer og løfter klimafondens muligheder for opkøb.

Købet af det seneste område, som DOF's klimafond har støttet opkøbet af, er nu afsluttet af Grupo Jaragua, der er BirdLife-partneren i Den Dominikanske Republik. Det er et område i forbindelse med Sierra de Bahoruco National Park IBA, og vi vil orientere om udviklingen i området her i bladet og ved direct-mails til indbetalerne, ligesom vi har gjort med de tidligere opkøb i Ecuador og vil gøre med de kommende opkøb.

Sådan gør du

Hvis du ønsker selv at kompensere dit CO₂-udslip, så er der flere muligheder. Man kan udregne sit konkrete bidrag efter følgende satser:

- * For strøm er det 25 kr. pr. 1000 kWh.
- * For bilkørsel i en middelklassebil er det 500 kr. pr. 10.000 km.
- * For boligopvarmning er det 700 kr. pr. 100 m² opvarmet areal pr. år.
- * For rejser kan du se satserne på <https://stoet.dof.dk/klimafond>

Dette er vejledende gennemsnitspriser, hvor vi regner med 170 kr. pr. ton. Hvis du ønsker hjælp med udregning af dit personlige bidrag, er du velkommen til at kontakte mig på hans.meltofte@dof.dk

Certifikat i julegave?

Man kan også kompensere ud fra danskeres gennemsnitlige indlandske CO₂-udslip på 10 ton pr. år lig med 1700 kr. (+ 40 kr. til tryk og porto). Det kan man også bruge som julegave i form af et certifikat med en flot akvarel af Jon Fjeldså i A4-format, som ses her på opslaget. Bestillinger sendes til DOF's Internationale Udvalg på INTUD@dof.dk med angivelse af navn og adresse.

Hans Meltofte er medlem af DOF's hovedbestyrelse og formand for Naturpolitisk Udvalg

Klimacertifikat

Dansk Ornitologisk Forenings Klimafond

Kr. 1.700 til kompensation for et års indenlands CO₂-udslip for en person. Kompensationen vil ske gennem genvækst af degraderet tropeskov med det formål at optage CO₂ og øge biodiversiteten.

Jon Fjelds
Jon Fjeldså
FORMAND FOR
INTERNATIONALT UDVALG

Dansk
Ornitologisk
Forening

BirdLife
DANMARK

NATUR BUTIKKEN

Du kan
vinde den
største præmie
nogensinde
i Naturbutikkens
historie!

KONKURRENCE: VIND ET TELESKOP!!

Nu har du muligheden for at vinde et af de fedeste teleskoper på markedet, DOF BIRDLIFE WHITE TAILED EAGLE TELESKOP!. Vinderen trækkes d. 18/12, og kan se frem til en fantastisk julegave til en værdi af **kr. 13.999,-**

Reglerne er meget simple:

Gå ind på [Facebook.com/naturbutikken](https://www.facebook.com/naturbutikken) og kommenter opslaget med denne konkurrence, skriv hvorfor du skal vinde. Du skal tagge mindst to venner i samme opslag. Det er et krav, at du følger Naturbutikken og DOF Birdlife Danmark ([facebook.com/BirdLifeDanmark](https://www.facebook.com/BirdLifeDanmark))

Vi udvælger det bedste opslag og kontakter vinderen direkte.

Rigtig god fornøjelse og må det bedste opslag vinde!

Vandstær
med mos til
reden.

NÅR VANDSTÆREN FLYTTER IND

TEKST OG FOTO: HANS KNAKKERGAARD

Et sted i Midtjylland blev et par vandstære fristet af en ledig lejlighed med udsigt til åen og egen indgang. Hans Knakkegaard har fulgt med i familielivet hos det eneste kendte par vandstære i Danmark i 2020.

Jeg tager af og til en tur rundt i det midtjyske for at lede efter vandstær i vinterhalvåret, og det lykkes hvert år at finde 8–10 vandstære i forskellige vandløb. Jeg ser sjældent mere end en vandstær ad gangen, da den uden for yngletiden for det meste lever alene i sit territorie. Den kan dog godt

finde på at mødes med artsfæller under en bro eller lignende for natten. Her kan de så passende sidde og varme hinanden i vinterkulden. Når solen står op dagen efter og begynder at belyse verden på sin færd over himlen mod vest, så drager vandstærene igen af sted til hver sit territorie.

“

*hunnen havde flere og
større fødeemner med til
ungerne, efterhånden som
tiden gik*

”

Her var det så, at jeg i et midtjysk vandløb i marts måned så noget, der vakte min opmærksomhed. Der sad to vandstære tæt sammen. Den ene sad og sang og lavede knæbøjninger, eller måske ligefrem nejede for den anden, om man vil. Den anden vandstær så ud til at nyde sangen og knæbøjningerne. Det var han og hun, tænkte jeg, og var ikke et øjeblik i tvivl om, at her var en mulighed, og det var nu, hvis den skulle udnyttes.

Lejlighed stilles til rådighed

Jeg havde før haft tanken om at lave en kasse til vandstær i dette vandløb. Men der, hvor kassen skulle hænge, var der 80 cm dybt vand. Jeg har aldrig haft støvler i størrelse 80 cm, og derfor var det ikke blevet til noget. Nu var der imidlertid sket det, at jeg i februar måned havde fået foræret et par waders af min gode ven Erik Bisballe Jensen, og de var i størrelse 80 cm, - så godt og vel endda. Vanddybden var altså ikke længere nogen hindring. Det var onsdag d. 25. marts år 2020, og jeg kørte direkte hjem og fandt skruemaskine, træ, skruer, sav og hvad der ellers skulle bruges til at lave en vandstærkasse. Jeg havde ingen tegning med mål på kassen, så den blev fremstillet på fornemmelsen, men

det var vigtigt, at vandstæren skulle flyve op i kassen for at komme ind i den. Klokkeren 17.00 var den færdig og klokken 18.00 hang den nok så fint ude over vandløbet.

Vandstæren flytter ind

Allerede lørdag d. 28. marts havde vandstæreparrret besluttet at flytte ind. Først skulle lejligheden naturligvis møbleres, og det var præcis, hvad både hannen og hunnen var i fuld gang med denne lørdag. Indretningen var ret enkel, idet den udelukkende bestod af mos. De kom flyvende fra nær og fjern med mos i næbbet, og det blev vasket og skyllet, inden det blev fløjet ind. De brugte den samme sten som udgangspunkt hver gang, de kom til kassen med mos. Hver gang, de fløj derfra, skulle de også lige ned på denne sten, inden nyt mos skulle findes. Jeg døbte stenen: "Afsætningsstenen". Efter seks dage med mos, blev reden til sidst foret med strå og små blade i et par dage. Den 5. april var lejligheden indrettet, og hunnen flyttede ind og begyndte at lægge de fire-seks æg, som hun alene skulle stå for udrugningen af. Selve udrugningen startede ca. 11. april.

Normalt bliver hannen i området, hvor han af og til fodrer hunnen,

men det er nok mest symbolsk. Det kan også ske, at hannen stikker af og overlader opfostringen af ungerne til hunnen alene, og det var det, der skete i det midtjyske vandløb. Hannen blev ikke set efter d. 10. april, og jeg formoder, at han trak nordpå, som han sikkert har gjort før. Det kan måske være en trøst, at hunnen inden æglægningen sørger for at æde godt, så der er noget at stå imod med de 16-17 dage udrugningen varer. Under udrugningen tager hunnen også "rugepauser" for at finde føde.

Unger i kassen

Tirsdag d. 28. april var der unger i kassen. Jeg så hunnen flyve op i kassen med føde i næbbet. Det store spørgsmål var, om hunnen var i stand til at komme med føde ofte nok til, at alle ungerne ville overleve. Jeg besluttede mig for at lave nogle "fodringsfrekvenser", altså hvor tit ungerne blev fodret. De første to dage gav det ikke den store mening, idet hunnen jævnligt blev i kassen for at varme de nyudklækkede unger, men jeg forsøgte. Hver gang brugte den "Afsætningsstenen" før og efter fodring. Allerede da ungerne var 3 dage gamle, var hunnen ikke længere inde i kassen for at varme ungerne. Føden blev afleveret, mens

Hunnen fodrede kun ungerne i to dage, efter de havde forladt reden.

hun hang i bundpladen inde i kassen, hvorpå reden var bygget. Selvfølgelig varede fodringen kun 1 sekund.

Jeg oplevede, at fodringsfrekvenserne kunne svinge meget, fra korte og intense fodringer til længere pauser. Jeg så den aldrig holde fodringsfrekvenserne under et minut over længere tid ad gangen. Af og til tog den også lange pauser på 15 til 30 minutter. Dette skete typisk efter intense fodringer. Jeg kunne også se, at hunnen havde flere og større fødeemner med til ungerne, efterhånden som tiden gik, og ungerne blev større.

Afspærring og forstyrrelser

Jeg kunne uden problemer sidde 25 meter fra redekassen og observere aktiviteterne omkring kassen, mens reden blev bygget. Da der kom unger i kassen, måtte jeg flytte længere væk. Hunnen stoppede helt fodringen,

når den så mig. Til sidst fandt jeg et helt andet skjul, så jeg helt uden at forstyrre kunne iagttage aktiviteterne omkring redekassen.

Jeg havde fået lov til at spærre noget af området af for at undgå forstyrrelser. Jeg flyttede afspærring og skilte længere og længere væk i takt med, at hunnen blev mere og mere vagtsom, men jeg havde ikke mulighed for at lukke helt af. Der var f.eks. på Store Bededag mange mennesker, der kom forbi om eftermiddagen, og hunnen følte sig helt klart forstyrret, idet den holdt op med at fodre. Den sad på en sten i vandløbet og pudsede sig, mens den var model for to fotografer, der sad for tæt på og tog billeder. Heldigvis var der fin forståelse for problemet hos de to fotografer, som efterfølgende gik, men der var stadig folk, der kom forbi, så der var ingen fodring i de 45 minutter, jeg var der. Om aftenen lukkede jeg et større område af, men

jeg fik aldrig helt løst problemet. Forstyrrelser i yngletiden er problematiske, fordi fuglene simpelthen ikke vil afsløre, hvor de gemmer deres unger, og derfor fodres de ikke, hvis der er mennesker i nærheden.

Fire unger på vingerne

Efterhånden som vi nærmede os tidspunktet, hvor ungerne skulle flyve fra reden, oplevede jeg, at ungerne stadig blev fodret, men ikke så hyppigt, og der var mange pauser på 20 til 30 min. hvor de ingen føde fik. Det er en strategi, vi også ser hos andre fugle - ungerne "sultes" væk fra reden.

Endelig kom så dagen, hvor jeg så to vandstæreunger i vandløbet. Det var tirsdag d. 19. maj om formiddagen. Dagen efter var der fire unger omkring redekassen. Hunnen havde altså formået at holde liv i fire unger i 21 dage - helt alene.

De to første unger virkede større end de to sidste, og var derfor sikkert hanner. For ungerne var livet i den beskyttende lejlighed slut. Roomservice flere gange morgen, middag og aften var også et afsluttet kapitel. Det var nu et helt andet liv, ungerne skulle til at leve i den vilde danske natur. De skulle lære at stå på egne ben, bruge vingerne og selv finde føden. Heldigvis er de i stand til fra starten både at flyve, dykke og svømme, så det at lede efter føde var ikke et problem, hvilket jeg så allerede samme dag, som de var fløjet ud. De fouragerede ivrigt og fandt masser af føde i vandløbet. Jeg kunne se, at de vidste præcist, hvad der skulle til for at klare sig, hvor de skulle finde føden, og hvad der kunne spises. Efter fire-fem dage aftog den ivrige fouragering i vandet, og jeg så dem derefter oftere fouragere på åbrinken end i vandet.

“

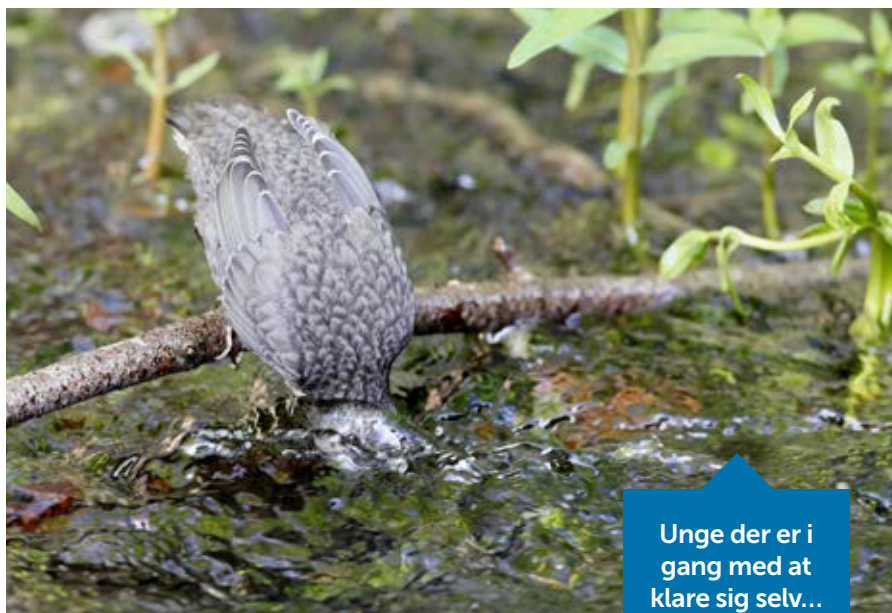
Roomservice flere gange morgen, middag og aften var et afsluttet kapitel

”

Meget tillidsfulde unger

Ungerne var utroligt tillidsfulde i starten. Jeg kunne uden problemer stå en til to meter fra ungerne og se dem fouragere eller sidde og halvsove efter at have arbejdet hårdt for føden. Efter fem-seks dage begyndte de dog at blive mere vagtsomme, og jeg så dem flyve væk og udstøde deres advarselskald akkurat som de voksne.

Det normale er, at forældrefuglene bistår ungerne med føde i en til to uger efter, at de er fløjet fra reden. Men det var ikke, hvad der skete her. Trods flere timers observationer så jeg kun hunnen fodre en unge én gang. Kun to dage efter, at alle ungerne var fløjet fra reden, var hunnen væk, og jeg så hende aldrig siden. Hun havde heldigvis allerede

Unger der er i gang med at klare sig selv...

gjort et stort stykke arbejde med ungerne, som efter udflyvningen var selvhjulpne, så godt som de nu kunne være i deres korte liv.

De efterfølgende dage så jeg hver dag en eller flere af ungerne tæt ved redekassen. Jeg så alle fire torsdag d. 28. maj. De var altså alle i live 10 dage efter, at de var fløjet fra reden, hvilket i sig selv var opmuntrende. Lørdag d. 6. juni så jeg tre vandstære, og den sidste unge i området blev set tirsdag d. 9. juni.

Det er almindeligt, at ungerne søger væk fra redeområdet efter nogen tid. Undersøgelser fra Norge viser, at der er stor sandsynlighed for, at ynglepar vender tilbage til samme yngleplads året efter. Man har konstateret, at ca. 80 % af yngleparrene vender tilbage til samme territorie, som de ynglede i året før, og de bruger ofte den samme redeplads. Til gengæld er det ikke sandsynligt, at ungerne vender tilbage. Hos ungerne er det kun to til fire procent, der vender tilbage til deres opvækstområde.

Tak til vandstæren, Erik og Nina

Således slutter beretningen om vandstæren, der flyttede ind i en lejlighed med å-udsigt og egen indgang. Og fik succes, trods det at hverken hannen eller hunnen gjorde,

hvad man i de fleste tilfælde ser hos ynglende vandstære.

Tak til fru vandstær for at gøre arbejdet færdigt og berige Danmark og den danske natur med fire helt nye danske vandstære. Der skal også lyde en tak til Erik Bisballe Jensen for waders og klap på skulderen, og til artskoordinatør Nina Rosendahl Larsen for godt samarbejde og faglig ekspertise.

Fredag d. 12. juni tog Erik Bisballe og jeg redekassen ned. Jeg ville gerne vide, om der var æg eller døde unger i reden. Da vi tog taget af, kunne vi se, at hele kassen over bundpladen var fyldt op med mos iblandet enkelte strå og blade hist og her. For nede i mosset var der et rundt indgangshul på ca. 7 cm. i diameter. Selve reden var et kuppelformet rum, der gik næsten helt ud til væggene og loftet i redekassen. Bunden var foret med strå og enkelte blade.

Hele kassen var meget fugtig indvendig, og det kuppelformede rum bar præg af begyndende mug. Dette skyldes uden tvivl, at mosset var fugtigt, da det blev fløjet ind, og at der ingen ventilation havde været i kassen. Vi fandt ingen æg eller døde unger i reden.

Hans Knakkegaard er feltornitolog og særlig aktiv i det midtjyske.

Bliv **Naturbeskytter** i Dansk Ornitologisk Forening

I løbet af de sidste 50 år har
vi mistet **3 ud af 4** danske viber

INFO

Som Naturbeskytter gør du en konkret og synlig forskel for vores truede fugle og sårbare natur.

*Hør mere og meld dig som Naturbeskytter på
telefon 3328 3800 hverdage kl. 11–15 eller på
dof.dk/naturbeskytter*

Dansk
Ornitologisk
Forening

BirdLife
DANMARK

MED SPURVEHØGEN SOM NABO

TEKST OG FOTO: VERNER FRANDBSEN

Typisk farvet spurvehøgehan midt på vores gårdsplads.

Et par spurvehøge rykkede ind på Verner Frandsens fuglerige ejendom ved Nimtofte på Djursland. Det var med en vis skepsis, at han bød de nye naboer velkommen. Her kan du læse, hvad der skete.

Det er en årlig tilfredsstillelse at opleve sommerens overflod af småfugle, der synger og parrer sig, formerer sig og kæmper for at overleve hver dag i en verden, der er fyldt med farer. På forunderlig men naturlig vis klarer de det. Eller nogle af dem klarer det. Arten overlever, og det store overskud giver mad til næste led i fødekæden, som her på mit lille landsted på fire ha. udgøres af alle mårdyr-arterne, huskatte,

halsbåndmus, natugle og spurvehøg. Dertil kommer ræv og grævling, men de tager nok ikke mange småfugle.

Nogle vil måske undre sig over, at jeg nævner halsbåndmusen, men den har efterhånden vist sig som en ynder af småfugleæg. Ofte finder jeg mejsernes mosreder raseret og omdannet til runde musereder. I år havde jeg glædet mig over, at en broget fluesnapper havde bygget sin fine

To halsbåndmus overtog reden efter broget fluesnapper

Spurvehøgen beskytter sit bytte. En ung solsort.

Ved plukkepladsen lå der fjer af diverse småfugle og en lille rest af rødmus. Desuden gylp.

rede i en af mine 40 redekasser. Seks lyseblå æg lyste op, og jeg så frem til at følge livet ved reden. Ved næste eftersyn sad to velnærede halvbåndmus i bunden af reden (se foto side 23).

Spurvehøge 60 meter væk

Trods visheden om, at prædation jo normalt ikke udrydder fuglearter, var det alligevel med en vis skepsis, at jeg i foråret kunne konstatere, at

et spurvehøgepar for første gang var flyttet ind i en af mine høje graner kun 60 meter fra min bolig og mit dueslag med fritflyvende farverige duer.

“
så tænker man uvilkårligt,
om det går godt

”

Når jeg sad på min terrasse med kaffen, kiggede jeg rundt i haven og tænkte på de otte par fugle, der boede indenfor en radius af 20 meter. Der var de grå fluesnapperer, der rugede i en halvåben kasse under udhænget, gærdesangeren i den tætte kvædebusk, gransangeren lavt i en busk, bogfinken i den serbiske søjlegran, skovspurven under taget, rødhalsen i et hult stykke træ og de to solsortereder tæt på murene. Fluesnapperne gør ikke just meget for at holde sig skjult. Ja, så tænker man uvilkårligt, om det går godt.

Hunnen lister diskret til reden med små unger.

Nogle tal fremmer forståelsen

Jeg granskede litteraturen om spurvehøgen, der jo er godt undersøgt, og sammenholdt det med mit eget areal og antal anslåede reder for at lave et regnestykke over den sandsynlige udgang.

Et spurvehøgepar har i snit et territorium på 10 kvadratkilometer eller ca. 250 gange større end mit areal. Inden for det område menes et par plus unger at skulle bruge, hvad der svarer til 2000 gråspurve på et år. I yngletiden forventes hannen at skaffe omkring 500 småfugle til hunnen og ungerne.

Altså burde hannen i løbet af ynglesæsonen tage to fugle hos mig plus et par stykker til sig selv. Tallet skal nok korrigeres lidt, fordi mit areal er en noget bedre småfuglebiotop end

de omliggende arealer, der for en stor del består af kornmarker. Så måske kommer vi op på 10 fugle.

Gennem de sidste 30 år har antallet af ynglende småfugle hos mig ligget ret fast på omkring 100 par. Der er ca. 15 par mejser, 10 par skovspurve, 10 par solsorte, fem par stære, 15 par sangere og en del gærdesmutter, bogfinker og diverse alm. småfugle. Når der også skal være noget til katte, mårer, skovskader og andre prædatorer, vil jeg tro, at jeg har en sensommerbestand på omkring 500 fugle. Det er et stort tal, og jeg måtte tælle igennem et par gange, før jeg rigtigt troede på, at det var sandsynligt.

Hvordan gik det så?

Umiddelbart virker det jo usandsynligt, at de ikke tager flere af "mine"

fugle, men det passer fint med vores umiddelbare iagttagelser. Vi færdes meget udenfor og har specielt været opmærksomme på angreb ved boligen, hvor det myldrer med småfugle. I hønsegården sidder konstant en halv snes skovspurve, et oplagt sted for et angreb, men det har jeg stadig til gode at se. De grå fluesnappere sad på vanlig vis frit fremme og fik uden problemer alle ungerne på vingerne.

I hele perioden har jeg kun set ét angreb, der i øvrigt mislykkedes. Alle de otte par, jeg omtalte ovenfor, havde held med ungerne.

Man har altid sagt, at ræven ikke tager fra naboerne. Måske ud fra gangsternes tankegang om ikke at gøre for meget opmærksom på sig selv. Det samme kunne være tilfældet med spurvehøgen. Man har også

Ungerne strækker vinger.

haft en formodning om, at det var en god idé, at forældrene skåned småfuglene i yngleområdet for at sikre bytte til ungerne, når de skulle til at jage selv. Jeg ringmærker hvert år nogle hundrede småfugle, men høgenes tilstedeværelse påvirkede tilsyneladende ikke antal fangster.

Men fugle fangede de. Der var en meget brugt plukkeplads 30 meter fra reden, hvor der flød med fjer. Her sad hannen og plukkede byttet, hvorefter han kaldte på hunnen, der hentede den "grydeklare" fugl. Han afleverede også selv af og til.

Der kom to unger i reden. At dømme efter størrelsen én af hvert køn. Lidt efter lidt fjernede de sig fra reden, og fra august hørte jeg dem kun sjældent. Nogle gange hørte jeg rørhønsene advare bekymret, og den ene gang fløj en høg ud fra træet, hvor den har siddet og spejdet.

Hvad med duerne?

Jeg får hvert år taget en halv snes duer af spurvehøge. Altid hunnen, for hannen er for lille. Engang forsøgte en han sig. Han havde ramt duen og fået den ned på jorden, hvor den travede af sted med høgen løbende efter sig. Flere gange hoppede den op på ryggen af den lidt forvirrede due, men de korte kløer kunne ikke komme gennem fjerlaget, så den måtte opgive.

Det sker typisk i trætiden forår eller efterår. Ofte helt unge hunner, der skal øve sig. De tager både store og små duer, unge og gamle, men foretrækker røde eller hvide/brogede. Det er for øvrigt en forkert opfattelse, at rovfugle kun tager syge eller svage fugle. Så mange syge og svage fugle er der heldigvis ikke, men logisk nok vil de altid tage det nemmeste bytte. På den måde virker de ganske rigtigt som

et sundheds-politi. Min iagttagelse om, hvilke farver der foretrækkes, bekræfter også den velfungerende evolution. Det er for øvrigt spændende at følge selve jagten. De kan ikke flyve ret langt med en due, så typisk hvirvler de sammen ned på jorden, hvor de begynder at trække fjer af og æde af brystkødet. Når de på den måde har fået vægten fordelt, kan de i nogle tilfælde flyve med resten. I nogle tilfælde får duen kæmpet sig fri med større eller mindre skader.

I skrivende stund har jeg ikke set mine ynglende spurvehøge slå efter duerne, men det kan de jo sagtens nå senere. Høgene ser ud til at have forladt området med deres to unger sidst i juli.

Verner Frandsen er feltornitolog med bopæl i Nimtofte på Djursland.

NATUR BUTIKKEN

KITE APC 42

KITE OPTICS

**Et helt nyt niveau af stabilitet,
selv i de stærkeste vinde**

Nyd et vibrationsfrit billede i en enorm forstørrelse med denne innovative KITE APC 42, der, udover at kunne håndtere enhver form for regnbyge, også er helt vandtæt ned til en meters dybde.

Den bruger to standard AA-batterier, der først skal skiftet efter 60 timers (!! uafbrudt brug. Intelligente funktioner, som KITE APC-systemet (vinkelstyringskontrol) sætter den stabiliserende elektronik i dvaletilstand, når kikkerten er i hvileposition og aktiverer automatisk, når du begynder at observere igen.

APC 12x42:

Pris kr. 9.999,-

Medlemspris kr. 9.499,-

APC 16x42:

Pris kr. 10.599,-

Medlemspris kr. 10.069,-

**Vandtæt
nyhed! Op til
16x forstørrelse,
du kan holde
helt stille!**

KORT NYT VERDEN

▼ Foto: Steve Byland

116 partnere i BirdLife International

BirdLife International har nu 116 partnere fordelt på 113 lande eller territorier. Den senest tilkomne er amerikanske ABC (American Bird Conservancy), som har kolibrien rubinstrube, Ruby-throated Hummingbird (billedet) som sin logofugl.

Normalt er der kun en BirdLife partner i hvert land, som for eksempel DOF i Danmark. Men organisationens love tillader altså flere i specielle tilfælde. I USA har the National Audubon Society med næsten to millioner medlemmer længe været partner i BirdLife International.

▲ Foto: Laurentius/Shutterstock

Færre farer i egyptisk luftrum

En ny aftale vil gøre det egyptiske luftrum sikrere for store trækfugle som storke og rovfugle, der ofte kolliderer med vindmøller eller højspændingsledninger. BirdLife International har gennem projektet Migratory Soaring Birds indgået en aftale med den egyptiske miljøstyrelse og det nationale distributionselskab for elektricitet. Fremover vil hensyn til trækfugle og anden biodiversitet blive indarbejdet i Egyptens planlægning af nye vindmøller og højspændingsforbindelser.

Fuglevenlig turisme på Sri Lanka

Feltornitologer på Sri Lanka har udviklet et fuglevenligt koncept til rejsebranchen i det fuglerige land i det indiske ocean. Arbejdet begyndte i 1997, hvor fugleturister var lidt uglesete i turistbranchen, fordi de opførte sig meget anderledes end andre turister. De slæbte rundt på masser af udstyr, stod tidligt op om morgenen og ønskede sig besværlige tidspunkter for måltider. Alt sammen i jagten på landets flotte fuglearter som Sri Lanka kitta, Sri Lanka Blue Magpie (billedet).

Men nu har et stort antal hoteller og rejseselskaber i Sri Lanka tilsluttet sig konceptet. Det opstiller blandt andet en række principper for bæredygtig fugleturisme, uddannelse af fugleguider og hotelpersonale.

▲ Foto: Bjorn Olesen

Flere fugle i bur end i det fri

På den indonesiske ø Java er der nu flere sangfugle i bure end i skovene. Som et eksempel er der nu kun 50 vildtlevende Java-skadestære, Javan Pied Starling, mens der er over en million fugle af samme art i bure på Java (billedet).

At holde fugle i bure er lige så almindeligt i Indonesien som at holde hund eller kat i Vesten. Omkring en tredjedel af alle husstande på Java har fugle i bur. I alt er det vurderet til mellem 66 og 84 millioner fugle. Hvis alle burfuglene blev opfostret i fangenskab, ville det ikke være så stort et problem. Men desværre foregår der fortsat en omfattende illegal fangst af flere truede arter i naturen.

▲ Foto: Ding Li Yong

Millioner af fugle reddet i oliventræer

Oliven og ikke mindst olivenolie er en vigtig del af den europæiske madkultur. Men en chokerende rapport fra Andalusien i 2018 viste, at et stort antal fugle mister livet under olivenhøsten om efteråret, som foregår med store maskiner om natten. Nogle steder registreredes over 100 døde fugle pr. hektar i olivenplantagerne. I hele Andalusien svarer det til i alt 2,6 mio. fugle. Arter som sangdrosler, munke og bogfinker blev simpelthen slået ihjel af høstmaskinerne i deres nattekvarter i oliventræerne.

Efter afsløringen i 2018 har BirdLife International ført kampagne mod nattehøsten sammen med BirdLife-partnerne i Spanien og Portugal og her i 2020 er det så lykkedes at få indført et totalt forbud mod at høste oliven om natten både i Spanien og Portugal. BirdLife betegner det som en kæmpe succes for både fuglebeskyttelsen og arbejdet med at fremme bæredygtige fødevarer.

De senere år har Jan Tøttrup udvidet aktiviteterne til også at omfatte de nyindvandrede ørne, rød glente og stor hornugle. Her desværre med en død kongeørn fra Store Vildmose.
Foto: Jan Skriver.

JAN TØTTRUP NIELSEN MODTAGER DOF'S HÆDERSPRIS 2020:

SÅ TAGER JEG NOK EN 5-10 ÅR MERE...

AF HELGE RØJLE CHRISTENSEN

Skovarbejderen fra Vendsyssel har status som international ekspert i rovfugle efter mere end 40 års undersøgelser af duehøgen.

Det sker ind i mellem, når Jan Tøttrup er færdig med årets sæson, at han overvejer en pause fra duehøgen.

”Men når lyset kommer tilbage i februar, så trækker den i mig igen ude fra skovene. Jeg kan ikke lade være. Det er en passion for mig, og det har aldrig føltes som en pligt”.

De senere år har det dog været en del af motivationen for Jan Tøttrup netop at holde fast i sin lange tidsserie af undersøgelser. Det er de mere end 40 års data om duehøgen i Nordjylland, der er helt unikke på verdensplan – og som har givet skovarbejderen fra Børglum Klosterskov et internationalt ry blandt fagbiologer.

Nye arter – flere timer

Jan Tøttrup har ringmærket over 3500 duehøge. Han bruger hvert år omkring 600 timer i felten på arten og kører 5-6000 kilometer til omkring 150 lokaliteter i sit 2417 kvadratkilometer store undersøgelsesområde i Vendsyssel. Samtidig har han også tidligere holdt øje med spurvehøgene i området.

”Men nu er der indvandret både kongeørn, havørn, rød glente og stor hornugle til landsdelen, og dem har jeg også kastet mig over. Så de 600 timer holder ikke længere”, fortæller han.

Arbejdet foregår på den måde, at Jan i det tidlige forår før løvspringet tjekker hvilke reder, der er beboet. I maj indsamles fældefjer. Senere på sommeren, når ungerne er halvstore, så tager han en ny runde, klatrer op i rederne og ringmærker ungerne. Samtidig indsamler han materialer som fjer, bytterester, og hvad der ellers kan give ny viden om fuglenes liv. Filosofien er, at man aldrig kan vide, hvad man får brug for at undersøge, så hellere indsamle så meget som muligt. Det har ført til talrige videnskabelige artikler om duehøgen og andre rovfugle, både i DOFT, Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift og i internationale videnskabelige tidsskrifter.

Bestanden op og ned

Da Jan Tøttrup startede sine undersøgelser i 1977, var der 31 par duehøge i undersøgelsesområdet. Bestanden var på det tidspunkt i fremgang takket være fredningen af duehøgen i 1967. Den toppede midt i 1990'erne med 72 par, men så skete der noget.

På grund af sygdommen skab var der midt i 1990'erne nærmest ingen ræve i Vendsyssel. Derfor begyndte man på godser og større ejendomme at udsætte fasaner i stor stil, ligesom det kendes fra Østdanmark. Nu var der jo ingen ræve til at tolde af fasanerne, men man havde tilsyneladende glemt duehøgen.

**Duehøgen er og bliver
Jan Tøttrups særlige passion
– her er der flere på vej**

Foto: John Larsen

Duehøgene tog for sig af de lettilgængelige fasaner, og det førte efterfølgende til en bekæmpelse af høgene, så bestanden faldt drastisk til under 35 par. Jan Tøttrup gik så i dialog med skytter og jægere i området for at løse problemet. Duehøgene blev stadig indfanget, men Jan Tøttrup fik dem genudsat levende mindst 20 kilometer fra indfangningsstedet. Ringmærkning viste, at de næsten aldrig vendte tilbage. Dermed var både duehøgen og fasanerne reddet, og samarbejdet har efterfølgende betydet, at der ikke har været nævneværdig ulovlig bekæmpelse af duehøgen i Jan Tøttrups undersøgelsesområde siden omkring år 2010.

De sidste 6 år ligger bestanden i området på lidt over 40 par. En af årsagerne til, at den ikke vokser mere igen, kan være stor hornugles indvandring, fordi de store ugler overrumpler og dræber duehøge om natten. En anden sandsynlig forklaring er klimaændringer, der får ringduerne til at yngle mere spredt i en lang sæson, hvilket kan betyde mangel på unge duer som bytte i den periode, hvor duehøgen fodrer sine unger.

”Her i 2020 har der været 44 par i mit område, og de har fået hele 69 unger på vingerne. Det skyldes netop, at der i år har været rigeligt med unge duer, fordi det sidste år var et stort olden-år til gavn for duebestanden. Ringduer er det vigtigste bytte for duehøgene, for en due giver lige så meget mad til ungerne som fire drokler”, siger Jan Tøttrup.

”Min egen forening”

Rovfugleekspert, ringmærker, skovarbejder, familiefar, medlem af DOF's rovfuglegruppe og nu også modtager af foreningens hæderspris. Jan Tøttrup har et mangfoldigt CV, og prisen fra DOF gør ham stolt:

”Det er jo min egen forening. Jeg opfatter hædersprisen som en stor anerkendelse fra kyndige fuglefolk. Men også som et skulderklap, der giver ekstra motivation til at fortsætte. Jeg er netop fyldt 60, og det kan jeg godt mærke, når jeg skal klatre op til rederne. Men mon ikke jeg tager en 5-10 år mere”, lyder det fra årets prismodtager.

“Fugleriget” – Fugleværnsfondens reservater

I serien “Fugleriget” her i Fugle & Natur rejser vi rundt til samtlige Fugleværnsfondens reservater. Et reservat for hvert nummer. Vi starter fra nord og er denne gang nået til reservatet Stubbe Sø på Djursland. Det er en serie med foreløbig 23 afsnit – men måske kommer der flere reservater til, inden serien er slut...

STUBBE SØ

– ÅBEN ILD OG KASSESUCCEES

AF ALLAN GUDIO NIELSEN

I 2002 blev 23,5 hektar af området nord for Stubbe Sø på Djursland skænket til Fugleværnsfonden af arvingerne efter boghandler Petersen, kaldet BogPeter, fra Grenå.

Selve Fugleværnsfondens ejendom ligger på en sydskråning ned mod Stubbe Sø, og en tur igennem naturreservatet byder på en gradient af forskellige naturtyper. Fra den store skovbevoksede del af området over et

Overblik over
Stubbe Sø-reservatet.

Foto: Kurt Gabs

område med hedepreg, hvor lyn-gen dominerer, et lysåbent overdrev, hvor man i det tidlige forår kan høre hedelærkens melodiske fløjten, til længst nede mod søen, hvor man finder en meget flot eng med et rigt plante- og dyreliv. Via en plankesti i kanten af engen kan den besøgende nå helt ned til Stubbe Sø, som ellers de fleste steder er svært tilgængelig og vanskelig at overskue.

Åben ild i naturplejen

I 2008 blev der gennemført et større naturgenopretningsprojekt i Stubbe Sø-reservatet. Formålet var at genskabe en mere lysåben natur i form af et tørt overdrevsareal og tiltrække arter som rødrygget tornskade, hedelærke og skovpiber. Alle tre arter viste i årene efter fremgang, så man må sige, at planen lykkedes. Det var kun en del af naturreservatet, som blev lysnet. Et stort stykke ligger hen som naturskov og kun stien, som snor sig igennem området, holdes fri for nedfaldne træer og grene.

Stubbe Sø kom i 2017 med i et forsøg med overskriften "Ild som omkostningseffektivt naturplejeredskab i skov og landskab". Formålet med forsøget er bl.a. at belyse fordele og ulemper ved brug af ild som naturplejeinstrument til fremme og sikring af biodiversitet. Håbet er at skabe især stående dødt ved og hultræer til glæde for insekter og hulerugende fugle. Forsøget løber til 2022, og det bliver spændende at følge resultaterne de kommende år.

En rigtig kassesucces

Sammen med naturområdet overtog Fugleværnsfonden også sommerhuset BogPeters Hytte, som ligger centralt i reservatet med en fantastisk udsigt over Stubbe Sø. Der blev hurtigt oprettet en frivillig, lokal arbejdsgruppe, der ud over at stå for naturplejen af området, også dannede et hyttelaug, som udlejer og vedligeholder sommerhuset. Som medlem af DOF har man mulighed for at leje hytten og opleve det naturskønne område. Andre loge-

Hedelærkens smukke sang kan høres i reservatet. Foto: Erik Biering.

rende bor dog gratis ved Stubbe Sø. Igennem årene er der blevet opsat et stort antal redekasser i området, og hvert år registreres ynglesuccesen. I 2020 så fordelingen f.eks. således ud i de 127 opsatte fuglekasser: Musvit i 34 kasser, blåmejse 9, mejse sp. 4, spætmejse 1, rødstjert 2, broget fluesnapper 10, træløber 1, stær 6 og rødhals 1. De 34 par musvitter er formentlig Østjyllands tætteste bestand. Antallet af ynglende brogede fluesnappere er også tæt på en

dansk rekord for en art, som ellers er i tilbagegang herhjemme.

Stubbes livlige kokasser

På engen og overdrevet græsser en flok kreaturer en stor del af året. De er livsvigtige for engfugle som fx vibe og sanglærke, da de sørger for, at området ikke vokser til i højt græs og urter. Også kreaturerne efterladenskaber gavner mange fugle ved at levere et slaraffenland af føde. I

Der forsøges med åben ild at skabe stående dødt ved for insekter og ikke mindst hulerugende fugle. Foto: Emilie Schmidt.

Broget fluesnapper han – hele 10 par ynglede i år. Foto: Poul Holm Petersen.

løbet af en kokasses "levetid" danner den leve- og opholdssted for tusindvis af insekter, som igen danner fødegrundlag for blandt andet stærer og gule vipstjerter. Også områdets ynglende rødryggede tornskader sætter pris på de større insekter, som f.eks. den forholdsvis sjældne overdrevsskarnbasse, der også tiltrækkes af kokassens lyksaligheder i form af proteinrig tarmsaft. Den permanente græsning er derfor vigtig for skarnbasser og andre møgdyr. Ét år uden kokasser, ingen overdrevsskarnbasser.

Fugleskjul med envejsruder

Den 376 hektar store Stubbe Sø er EU-habitatområde, og dens omgivelser har været fredet siden 1963. Fra en P-plads nær Gravlev nordøst for søen leder skiltning og et stisystem til naturreservatet. Herfra er det muligt at følge en markeret sti gennem en spændende naturskov og et stykke med lysåbent overdrev, inden man, via en plankesti i kanten af engen, når ned til selve Stubbe Sø. I 2017 blev et nyt fugleskjul indviet. Skjulet ligger i forlængelse af et vandbassin og er forsynet med såkaldte envejsruder – altså glasruder, som man kan se igennem fra den ene side, men som er meget svære at se igennem fra den anden. Det betyder, at fuglen ved vandbassinet ikke opdager, at der sidder mennesker kun få centimeter fra dem. Der er fri adgang til skjulet, hvor der kan sidde op til tre personer på samme tid.

Skjulet har envejsruder, så fuglene ikke kan se ind. Foto: Allan Gudio Nielsen.

**En overdrevsskarnbasse
i fuld fart med buler i
forskærmen.**

Foto: Allan Gudio Nielsen

Medlemmer af DOF kan leje
BogPeters Hytte. Læs mere om
huset på

<https://dof.dk/bogpetershytte/>.

Allan Gudio Nielsen er naturvejleder
i Fugleværnsfonden.

Udsigt mod Stubbe Sø.
Foto: Allan Gudio Nielsen.

ELEANORS FALKE

Eleonorafalken har sit poetiske navn fra Eleanor af Arborea, dronning i fyrstendømmet Arborea på Sardinien fra 1383 til 1404. Hun indførte i året 1392 en bestemmelse i fyrstendømmets "Carta de Logu", der forbød al uautoriseret fangst af rovfugle i Arborea. Et af formålene var formentlig, at rovfuglene skulle reserveres til adelen, men ikke desto mindre betragtes Eleanors lov som verdenshistoriens første formelle beskyttelse af rovfugle. På den baggrund foreslog en italiensk forsker i 1839, at den smukke og specielle falk fra Middelhavsområdet skulle hedde "Falco eleonoraе" på latin.

Den norske naturfotograf Stig Frode Olsen er forfatter til bogen "Europas falkar". Han har rejst kontinentet rundt i jagten på de bedste billeder af Europas falke og har også besøgt flere af eleonorafalkens kolonier på øer i Middelhavet. Her yngler falkene sent på sommeren, så de kan fodre ungerne med let bytte fra de store mængder syd-trækkende europæiske småfugle i det tidlige efterår.

Læs Stig Frode Olsens beretning på de følgende sider – og nyd billederne...

Eleonorafalk
– den helt
mørke fase.

Eleonorafalk
– lys fase.

ELEONORAFALKEN

– EN MIDDELHAVSSPECIALITET

TEKST OG FOTO: STIG FRODE OLSEN

Hvis du bruger lidt tid ved en koloni af eleonorafalke, så vil du måske opleve jagtscener. Men i det store kaos af falke på vingerne, kan det være let at overse.

Hvis du derimod bruger flere timer i morgenstunden, så vil du let kunne opleve jagter - og ofte er en høj procentdel vellykkede. Når op til 5-10 falke dykker efter en stakkels udslidt småfugl, så er det ikke let af undgå falkenes kløer.

En dag på nordspidsen af Mallorca så jeg en eleonorafalk styrtdykke mod en småfugl på vej ind fra havet. Falken pressede fuglen ned mod bølgerne. Hver gang falken dykkede, rørte den lille fugl ved vandoverfladen, og det så vitterlig ud som om, at de små plask reddede fuglens liv. Men den næste jagt gik stik modsat – efter det andet plask i vandet blev spurvefuglen behændigt snuppet lige fra vandoverfladen.

Dagen efter blev jeg vidne til endnu en jagt samme sted. Her var det seks-syv eleonorafalke, som dykkede uafbrudt efter en småfugl, der havde forvildet sig ud over disse dødsklipper. Fuglen lod sig falde lodret til slut, men det samme gjorde en af falkene og snuppede fuglen lige før den ramte bølgerne. Straks falken havde taget højde igen, blev den forfulgt af flere artsfæller, som prøvede at presse den til at slippe byttet.

En mur af falke

Nogen eleonorafalke flyver himmelhøjt og langt ud over havet for at jage langt væk fra klipperne, specielt når det er fralandsvind. Det giver tid til flere dyk mod det samme bytte og ringe muligheder for trækfuglene til at søge tilflugt på land. Efter byttet er taget, begynder eleonorafalken ofte at plukke byttet, mens den bærer det i

Eleonorafalk – lys fase.

luften. Man kan se en sky af fjer bag falken, før den lander på klippevæggen og får sit måltid.

Skal eleonorafalkene spare mest muligt på energien under jagten, så udnytter de opvindene over klipperne ved pålandsvind. Så kan falkene uden

at anstrenge sig hænge i luften over klippekanten i forskellige højder, nærmest som en mur af rovfugle, mens de scanner horisonten for trækkende småfugle på vej mod land.

Eleonorafalkenes yngletid ligger så sent, at der også kommer syd-træk-

kende rovfugle forbi falkenes ynglepladser, mens de har unger i rederne. Jeg har set både hvepsevåger, dværgørne og musvåger blive angrebet af eleonorafalkene. Det kan ligne en hidsig bisværmer, som kaster sig over de større rovfugle, hvis de forvilder sig for tæt på kolonien.

Falke i badet

Jeg har også besøgt den græske ø Antikythira nord for Kreta. Her yngler omkring 700 par eleonorafalke, en af verdens største kolonier. Hele øen præges af de mange falke. Hvor du end går hen på øen, vil du se falke i luften over dig.

Ved en grundvandskilde i den porøse kalksten kunne op til 50 falke samle sig for at drikke vand og bade. I brændende hede satte jeg et camouflagetelt op ved foden af klippen. Jeg kunne kun bruge teltet frem til klokken 11 om formiddagen,

En yngleplads for eleonorafalk ved Middelhavet

så kom solen op over klippekanten, og det blev alt for varmt i teltet. Heldigvis var falkene ikke specielt sky, og de godtog hurtigt teltet.

Jeg satte teltet op et par dage før, jeg skulle fotografere, og allerede på den første fotodag fik jeg gode billeder. Af og til kom falkene ind på en afstand af bare 9-10 meter fra teltet ved den nærmeste vandpyt. Det var en ufatteligt oplevelse at se falkene bade på så kort afstand. Til tider sprøjtede de langt omkring sig og så virkelig ud til at hygge sig i vandpytterne – det mindede næsten om et spabad, hvor gæsterne står i kø. Oppe på klipperne rundt om kilden sad snesevis af falke og ventede på at komme til.

Bestanden i fremgang

Det slog mig under opholdet på Antikythira, at falkene også er meget aktive i den mørke nat. Man kunne høre falkene skrigе højt under nattehimmelen – jeg fik mistanke om, at de jager langt ind i skumringen, men fik det ikke bekræftet i felten. Flere studier peger dog på, at eleonorafalkene kan jage i svagt lys både morgen og aften. Ud over de talrige eleonorafalke var der også stedfaste tårnfalke og vandrefalke på denne ø, som selvsagt også er en udmærket træklokalitet for rovfugle.

“

*Falken er en æstetisk
åbenbaring*

”

Heldigvis er bestanden af eleonorafalke i fremgang, og man regner med omkring 15000 par i Middelhavsområdet, inklusive Nordafrika. Næste gang du tager på tur til Middelhavets klipper, så kik nøje efter eleonorafalken. Falken er en æstetisk åbenbaring, og det er utroligt sjovt at følge dens adfærd, når den flyver langs de stejle bjergvægge. Hvad enten den leger med artsfæller eller jager udmattede trækfugle.

Stig Frode Olsen er naturfotograf og forfatter

Han af lys fase ved kilderne

Hun af mørk fase i badet.

NYT PROJEKT: BEDSTEFORÆLDRE ER DE BEDSTE

AF MADS ODDERSHEDE

Nordea-fonden har netop uddelt fire millioner kroner til at uddanne bedsteforældre til kommende naturformidlere til glæde for fuglene, fremtiden og de børn, som DOF ønsker at nå med det nye projekt, Naturformidling på tværs af generationer.

Bedsteforældre har en særlig evne til at vække glæden for naturen og fuglene i børnebørnene. Det skal nu forfines til at fremme udviklingen af den næste generation naturnørder og fuglekiggere.

Et nyt projekt skal hjælpe erfarne og engagerede fuglekiggere med værktøjer til at formidle natur til de kommende generationer. Fra vores tidligere kommunikationsprojekt "Fugle Overalt", som også var støttet af Nordea-fonden, var et af de vigtige læringspunkter, at det især

er bedsteforældre, der kan lokke børnebørnene med ud i naturen. Heri ligger et indtil videre uforløst potentiale, når man ser på DOFs medlemskare. Den består af rigtig mange engagerede og erfarne fuglekiggere, og det er dette potentiale der i de næste fire år skal konkretiseres og ruller ud.

"Jeg ved fra mit arbejde med børn og unge i DOF – og ikke mindst via min tid som frivillig i DOF UNG – hvor meget velvilje, engagement og viden, der findes blandt vores med-

lemmer, siger Mads Oddershede, projektleder i DOF.

"Det kommer især til udtryk, når man har en gruppe børn og unge med på fugletur, og man undervejs på turen møder andre og typisk ældre fuglekiggere. Mange får nærmest julelys i øjnene, og det er tydeligt, at de genfinder og genkender den spæde glæde og nysgerrighed ved fuglekiggieriet, som de små har."

"Det er helt vildt fedt at opleve og enormt værdifuldt. Netop derfor

Hjælpen går begge veje, når generationerne mødes i felten.
Foto: Mads Oddershede.

Selvom det er koldt, kan man godt have det sjovt på en fugletur.

Foto: Anders Nielsen

Et fint billede på projektets ønskescenarie. De små får hjælp hos toppet lappedykker. Foto: Torben Andersen

Sådan kommer du med fra start

Lyder det spændende? Har du mod på at læse mere om projektet, så skal du gå ind på minside.dof.dk – og sætte kryds i boksen "Arbejde med børn og unge" under fanen "Frivilligt arbejde".

Vi glæder os til at fortælle mere og ikke mindst lytte til dine ønsker og behov for projektet.

hviler der et stort ansvar på os for at give disse ildsjæle værktøjer, rammer og inspiration til at udbrede og videregive deres viden og begejstring for fuglene" siger projektleder i DOF, Mads Oddershede.

I udbredelsen af projekter spreder DOF sine vinger til andre relevante aktører bl.a. Danmarks Naturfredningsforening, Red Barnet og Jægerne. Det er også en af grundene til, at Nordea-fonden har valgt at støtte projektet.

"Projektet vil motivere flere børn til at komme ud i det fri og få oplevelser med en ældre generation. Vi ved, at der findes en masse dygtige fugleinteresserede seniorer, som med let træning og de rette værktøjer vil blive endnu stærkere formidlere af

fuglenes fascinerende verden", siger Henrik Lehmann Andersen, adm. direktør i Nordea-fonden.

Naturformidlingen er under angreb

Den traditionelle danske naturvejlederordning er under opbrud. Denne har altid været kendetegnet ved høj kvalitet med bl.a. én-til-én undervisning ude i naturen. Konceptet er dog ret dyrt, da der ligger en naturlig begrænsning i antallet af ture pr. naturvejleder samt i antallet af deltagere pr tur. – også inden covid19.

Indtil nu har DOF kunne modtage en delvis dækning af lønmidler til vores Naturvejleder på Skagen Fuglestation fra midler, som blev administreret af Friluftsrådet. Denne tilskudsordning er dog imidlertid stoppet, og erfaringen fra andre steder viser desværre, at lokale initiativer sjældent viser sig økonomisk bæredygtige.

"Dermed risikerer vi som grøn organisation at tabe fremtidige generationer af naturelskere og -forkæmpere på jorden, hvis ikke vi formår at tilpasse os den nye situation og fortsat tilbyde naturformidling af allerhøjeste kvalitet" siger Mads Oddershede.

Hvad går det ud på?

Opgaven med at hjælpe bedsteforældre med naturformidlingen vil i korthed omhandle en frivilligbaseret og decentraliseret naturformidling lokalt i DOF. Udgangspunktet for formidlingen bliver små undervisningsforløb med inspirationsmateriale som Fuglenes Hus udvikler i samarbejde med en udviklingsgruppe, der bl.a. består af repræsentanter fra DOFs projektsamarbejdspartnere, Danmarks Jægerforbund, DNs Naturfamilier, Red Barnet og Fugleværnsfonden.

Dette aktuelle inspirationsmateriale til bedsteforældre og andre vil i god tid blive lagt op på en spritny hjemmeside, så de kommende naturformidlere lynhurtigt kan orientere sig om den kommende turs tema, aktiviteter og indhold. Hjemmesiden vil desuden også indeholde andet relevant og nøje kurateret materiale til brug i dannelsen af naturlade børn.

Foruden ovennævnte inspirationsmateriale afholder DOF sammen med samarbejdspartnerne flere kurser, hvor frivillige kan lære meget mere om naturformidlingens ædle kunst fra nogle af de bedste indenfor faget.

Glød
dig sammen
med os!

TAG PÅ SENIORTURE MED DOF

Glød dig sammen med os! Tag på ture for pensionister, efterlønsmodtagere og alle andre med hverdage til rådighed.

Kom med på de mange ture, som arrangeres specielt for seniorer. Mød jævnaldrende, glød dig over naturen og fuglelivet på alle tider af året. Du behøver ikke være ekspert for at deltage!

På de kommende sider her i bladet kan du finde seniorture under følgende lokalafdelinger:

DOF Nordvestjylland, DOF Vestjylland, DOF Østjylland,
DOF Nordjylland og DOF København.

Dansk
Ornitologisk
Forening

BirdLife
DANMARK

DOF BORNHOLM

KONTAKT

Formand: Carsten Andersen,
Mail: bornholm@dof.dk,
Tlf: 23 44 02 56,
bornholm@dof.dk

MØDER

Generalforsamling tirs. 9/2 kl. 19.
Bornholms Centralbibliotek i Rønne.
Dagsorden ifølge vedtægterne og et
underholdende indslag efter mødet.

TURE

**Månedstur - den første søndag
i hver måned kl. 10.** P-plads ved
Koldekilde/Segenvej/Almindingsvej i
Almindingen på datoerne 6/12, 3/1 og
7/2. Turleder: Eilif S. Bendtsen
(tlf. 23488004).

**Hasle Flak med gløgg og æb-
leskiver søn. 13/12 kl. 10.** Hasle
Røgeri, Søndre Bæk 20, 3790 Hasle.
Turledere: Kell Olsen (tlf. 23242008),
Karsten Rasmussen og Ida Olsen.

Tur "ud i det grå" søn. 10/1 kl. 13.
Pendlerparkering ved bustermi-
nalen i Aakirkeby. Turledere: Henriette
Tøttrup Hansen (tlf. 24605089) og
Hanne Tøttrup (tlf. 20270158).

**Vinterkystfugletælling weekenden
16/1-17/1.** Kontakt: Mogens T. Kofod
(tlf. 21755002).

DOF KØBENHAVN

KONTAKT

Mail: kbh.kontakt@dof.dk
Web: www.dofkbh.dk

MØDER

Viben i Danmark ons. 20/1 kl. 19.30.
Fuglenes Hus, Vesterbrogade 140,
København V. Gratis foredrag ved
Henrik Wejding.

**GPS-sporing af havørne ons. 3/2 kl.
19.30.** Fuglenes Hus, Vesterbrogade
140, København V. Gratis foredrag
ved Daniel Palm Eskildsen.

GRÅGÆSSENE

Specielt for
SENIORE

MØDER

**Trækfuglenes gåder ons. 9/12 kl.
13.** Caféen, Vanløse Kulturhus, Frode
Jacobsens Plads 4, Vanløse. Entré
30 kr. Foredrag ved Mark Desholm.
Tilmelding til Niels Mathiassen
(kjersti.mathiassen@mail.dk).

**Fugle, natur og kultur i det sydlige
Atlantehav ons. 13/1 kl. 13.** Caféen,
Vanløse Kulturhus, Frode Jacobsens
Plads 4, Vanløse. Entré 30 kr. Foredrag
ved Christian A. Jensen. Tilmelding via
mail til Niels Mathiassen
(kjersti.mathiassen@mail.dk).

**Løst, fast og lidt af hvert fra fugle-
året 2020 ons. 10/2 kl. 13.** Caféen,
Vanløse Kulturhus, Frode Jacobsens
Plads 4, Vanløse. Entré 30 kr.
Foredrag ved Bo Tureby. Tilmelding
via mail til Niels Mathiassen
(kjersti.mathiassen@mail.dk).

TURE

KONTAKT

Jan Chr. Møllerup. Tlf: 40 50 84 87.
Mail: f.mollerup@mail.dk

**Juletur rundt om Tueholm Sø ons.
16/12 kl. 10-14.** Restaurant Mosen,
Rendsagervej 2, Vallensbæk. Vi går
rundt om Tueholm Sø inden vi bæn-
ker os i bålhytten med henblik på lidt
julehygge.

**Tur i egne biler til Ishøj og
Vallensbæk Strandenge ons. 6/1
kl. 9-14.** Fugletårnet (parkering ved
Tangloppen Camping, Tangloppen
2 eller Arken). Vi ser hvad der er på
strandengene og går en tur til lagu-
nerne og kysten.

**Bustur til Sydsjælland ons. 3/2 kl.
8-17.** Ballerup Rådhus og kører først til
Rådmandshaven inden vi fortsætter
til Enø. Max 34 deltagere. Indbetal kr.
295,00 på reg.nr. 9541 konto 60072035,
DOF København, Seniorudvalget senest
den 15/12. Husk ved betaling at anføre

hvis du stiger på ved parkeringspladsen
Solrød Syd. Efter den 15/1 kan du for-
høre dig om evt. restpladser hos Jan
Chr. Møllerup (tlf. 40508487). Som situ-
ationen er lige nu skal man bære mund-
bind under buskørsel i Danmark.

**Flerdagstur i bus til Skåne Tranås
ons. 24/2 til fre. 26/2 kl. 7 -17.**

Parkeringspladsen ved Ballerup
Rådhus og Tårnby St. Vi bor på
Skåne Tranås vandrehjem. Her bor
vi i dobbeltværelser med eget bad/
toilet. Max 26 deltagere. Indbetal
kr. 2.250,00 på reg.nr. 9541 konto
60072035, DOF København,
Seniorudvalget senest den 15/1. Der
er mulighed for 4 enkeltværelser med
fælles bad/toilet til en merpris på 300
kr. Prisen er inkl. bus, 2 overnatninger,
linnedpakke, 2 x morgenmad og 2
x aftensmad. Frokost som indtages
i felten, må du selv sørge for. Husk
ved betaling at anføre hvis du stiger
på i Tårnby. Efter den 1/2 kan du
forhøre dig om evt. restpladser hos
Jan Chr. Møllerup (tlf. 40508487).
Som situationen er lige nu, skal man
bære mundbind under buskørsel i
Danmark, men ikke i Sverige.

DOF ROSKILDE

KONTAKT

Web: www.dof-roskilde.dk

MØDER

Arktisk Fugleliv ons. 20/1 kl. 19-21.
Roskilde Bibliotek, salen. Foredrag
ved Henrik Haaning Nielsen. Henrik
har siden 2012 arbejdet med fugle og
natur i Arktis. Yderligere info på www.
dof-roskilde.dk Tilmelding senest 16/1.
Kontakt: Per Frydenlund (tlf. 22548313,
perfrydenlundn@gmail.com).

TURE

**Fugle- og vandretur til Bognæs søn.
14/2 kl. 9-13.** P-pladsen ved indgang
til Bognæshalvøen, Bognæsvej 20. Vi
går en tur på 8-9 km med en pause
undervejs. Vi ser på rastende vand-
fugle, rovfugle og hvad der ellers byder
sig. Tilmelding senest 10/2.
Kontakt: Per Frydenlund (tlf. 22548313,
perfrydenlundn@gmail.com).

Gåtur langs Roskilde Fjord fra havnen til Parcelgårdstangen kl. 9-11. Ved Sejlklubens klubhus på Roskilde Havn, Strandgade 12, 4000 Roskilde på datoerne 5/1, 2/2 og 2/3. Turleder: Per Frydenlund (tlf. 22548313, perfrydenlundn@gmail.com).

DOF KØGE

KONTAKT

Web: www.dofkoege.dk

MØDER

En rejse til Socotra (Yemen) tors. 21/1 kl. 19. Det grønne Hus. Tilmelding nødvendig. Se hjemmeside. Kontakt: Stig Jensen.

Fugle i Nordengland og Skotland tors. 18/2 kl. 19. Det grønne Hus. Tilmelding nødvendig. Se hjemmeside. Kontakt: David Collins.

TURE

Køge Sønakke tors. 29/12 kl. 10-13. Kontakt: Søren Mygind tlf. 22354550).

Tur til Vestsjælland søn. 10/1 kl. 8-16 heldagstur. Kontakt: Bjarne Bo Jensen (tlf. 51490721).

Ørnetur til Skåne lør. 6/2 kl. 7:35 afgang med bus fra Ølby Station. Hjemkomst samme sted kl. 19. Kontakt: Søren Mygind (tlf. 22354550).

Ørnetur på Sydsjælland lør. 27/2 kl. 8-16. Kontakt: Henning Skjelborg (tlf. 20714434).

DOF NORDSJÆLLAND

KONTAKT

Web: www.dofnordsj.dk

DOF VESTSJÆLLAND

KONTAKT

Formand: Lasse Braae.
Tlf: 28 90 10 82. Mail: lb@rfst.dk
Web: www.dof-vestsjælland.dk

DOF STORSTRØM

KONTAKT

Formand: Bo Kayser tlf. 51 34 62 78, kontakt@dofstor.dk
Web: www.dofstor.dk

MØDER

Ordet er frit tirs. 1/12 kl. 19-21. Allerslev Klubhus, Enghavevej 2A, 4720 Præstø. Ordet er frit – Hvem der har lyst, kan komme og dele en god naturoplevelse med os andre. Kontakt: Bente Larsen (tlf. 24616626).

Gløgg og Æbleskiver og billeder ved Asbjørn Jensen tors. 3/12 kl. 19-22. Sofie skolen i lokale F 006. Merkurs Plads 4, 4800 Nykøbing. Kom til vores hyggelige julemøde. Asbjørn Jensen viser billeder. Kontakt: Benny Steinmejer (tlf. 25143939).

Tirsdagsmøde i Allerslev tirs. 5/1 kl. 19-21. Allerslev gl. skole, Enghavevej 2 A, 4720 Præstø. Mødets indhold annonceres senere på hjemmesiden. Kontakt: Bente Larsen (tlf. 24616626, bente@stensvednet.dk) og Søren Sørensen (tlf. 24784870, sorensoren1941@gmail.com).

Fuglelivet i Uganda tors. 7/1 kl. 19-22. Sofie skolen i lokale F 006. Merkurs Plads 4, 4800 Nykøbing. Tina og Mads Elley viser billeder og fortæller om deres tur til Uganda. Kontakt: Benny Steinmejer (tlf. 25143939).

Fugle og natur i Namibia tirs. 2/2 kl. 19-21 Allerslev gl. skole, Enghavevej 2 A, 4720 Præstø. Per Schiermacher og Leo Borch fortæller om fugle og natur i Namibia. Det er en fortsættelse af foredraget fra 5/11 2019. Kontakt: Bente Larsen (tlf. 24616626, bente@stensvednet.dk) og Søren Sørensen (tlf. 24784870, sorensoren1941@gmail.com).

Projekt Stor Skallesluger tors. 4/2 kl. 19-22. Sofie skolen i lokale F 006. Merkurs Plads 4, 4800 Nykøbing. Michael Thelander fortæller om projekt Stor Skallesluger. Kontakt: Benny Steinmejer (tlf. 25143939).

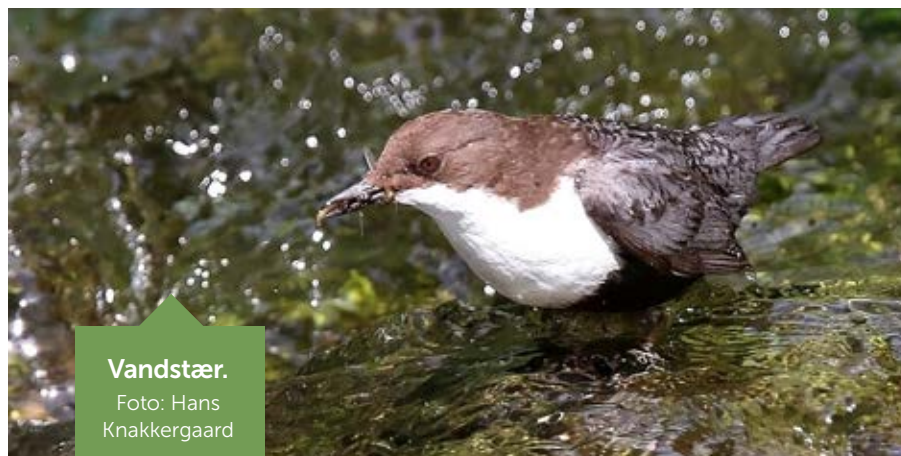
TURE

DOF Storstrøms julefrokost på Møn lør. 5/12 kl. 11-16. Jordbassinene i Stege. Med Bo Kayser som turleder, går vi en tur i området og ser, hvilke fugle der er i bassinerne. Kl. 12.30 tager vi til Thorsvang samlermuseum, hvor der serveres den populære museumsbuffet. Tilmelding sker ved indbetaling af kr. 155,- på konto i Møns Bank 6140 4356232. Husk at angive dit navn og "DOF Julefrokost". Kontakt Bente Larsen (tlf. 24616626, bente@stensvednet.dk).

Jordbassinene ved Stege søn. 6/12 kl. 9-12. P-pladsen for enden af vejen ved Kostervej 24, 4780 Stege. Vi ser på de mange andefugle, som raster i jordbassinene. Kontakt: Bo Kayser (tlf. 51346278).

Nytårstur på Avnø lør. 2/1 kl. 9-13. P-pladsen ved Avnø Naturcenter. Flyvervej 40, 4750 Lundby. Vi går den friske tur ud til observationshuset og så langt omkring på Avnø, vejret inviterer til. Kontakt Finn Jensen (tlf. 30456808).

Lysebro Mose og Hejrede søn. 10/1 kl. 9-12. Parkeringspladsen ved Højene. Hejredevej 43, 4894 Øster Ulslev. Vi ser

Vandstær.

Foto: Hans Knakkegaard

på fugle og på rester efter de menneskelige kulturer, som har været i gang i tusindvis af år. Kontakt: Bo Kayser (tlf. 51346278, bo.kayser@gmail.com).

Nyord Enge tirs. 19/1 kl. 10-13.
Parkeringspladsen ved broen til Nyord, Ulvshalevej 4780 Stege. Vi går en tur ad vejen over engene til Nyord Kirkegård og samme vej tilbage. Undervejs skal vi selvfølgelig en tur op i fugletårnet. Kontakt: Leif Schack-Nielsen (tlf. 31413978).

DOF FYN

KONTAKT

Formand: Henrik Kalckar Hansen.
Tlf: 30 70 90 38.
Mail: kalckar@webspeed.dk
Web: www.doffyn.dk

MØDER

Røde Glenter på Fyn tors. 14/1 kl. 19.
DOF Fyns lokaler i Bellinge. Per Rasmussen fortæller og viser billeder. Efter pausen: Allis Nielsen og Michael Mosebo Jensen viser billeder fra en fugletur i juli 2020.

TURE

Langs den vestfynske kyst søn. 22/11 kl. 8:30. P-plads Føns Vang. Tilmelding til turleder Michael Mosebo Jensen (tlf. 26820729).

Arreskov Sø ons. 2/12 kl. 9. P-plads Sollerup. Tilmelding til turleder Erik Ehmsen (tlf. 30243378).

Langtur til? søn. 24/1. Mødetid og -sted oplyses ved tilmelding dagen før, hvor turleder Michael Mosebo Jensen ved, hvor turen går hen i år (tlf. 26820729).

Firtalsstranden lør. 6/2 kl. 9. P-pladsen. Tilmeld dig til turleder Henrik Kingo (tlf. 28603392).

Stige Ø søn 14/2 kl. 9. Tilmeld dig til turleder Henrik Kingo (tlf. 28603392) og hør nærmere om mødested.

Monnet søn. 14/3. Tilmeld dig til turleder Poul V. Rasmussen (tlf. 61262659) og hør nærmere om mødested og tid.

DOF SØNDERJYLLAND

KONTAKT

Formand: Gert Fahlberg
Mail: gert.fahlberg@bbsyd.dk
www.dof-syd.dk

TURE

Formiddagstur til Sandbjerg Møllesø søn. 22/11 kl. 9-11:30. Ved Sandbjerg Gods parkeringsplads. Turleder: Gabor Graehn (tlf. 42720440). Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland.

Kruså Møllesø og Kollund Skov søn. 6/12 kl. 10-12. Forsamlingshusets P-plads. Turleder: Lars P. Hansen (tlf. 40876244). Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland.

Kværs Granskov søn. 13/12 kl. 10-12:30. P-pladsen ved skovens NØ-ende på Kværs/Søgård vejen. Turleder: Klaus Bo Jensen (tlf. 50943363). Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland.

Østkysttur søn. 17/1 kl. 10-12. P-pladsen ved Kegnæs Drej. Vi finder det bedste sted at se efter vinterfugle på havet. Havlit, sortand og måske fløj-sand. Mulighed for nordisk lappedykker? Turleder: Kaj Abildgaard (tlf. 30208456). Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland.

Isfugle- og natugletur søn. 24/1 kl. 10-12. P-pladsen ved Tønder Medborgerhus, Østergade 63 A, Tønder. Arrangeret af Danmarks Naturfredningsforening med DOF som medarrangør. Turleder: Jan Ravnborg (tlf. 28144464).

LAD DANMARKS FUGLE ARVE EN RIG NATUR

SKRIV TESTAMENTE TIL FUGLEVÆRNSFONDEN

Fuglene og naturen er fælles gods, som vi alle har glæde af, og i Fugleværnsfonden skaber vi åndehuller i en stadig mere trængt natur, hvor alle er velkomne.

Fugleværnsfonden ejer og forvalter i dag 23 naturområder fordelt over hele landet. Dette er kun muligt takket være generøs økonomisk hjælp fra fugle- og naturelskere. Dit bidrag har derfor stor værdi.

Et bidrag eller en arv - uanset størrelse - er en gave, som omsættes til mere natur. For fugle, for folk og for fremtiden.

Fugleværnsfonden

FÅ MERE AT VIDE HER:

Klik ind på www.fuglevaernsfonden.dk/testamente

Ring til vores sekretariat på 3328 3839

Du kan også vælge at støtte her og nu på Mobile Pay 90682

Foto: Isfugl af Torben Andersen

Arnkilsøre rundt søn. 24/1 kl. 13.
Yderste P-plads på Arnkilsøre. Vi går inden mødet en lille tur med fokus på vinterfugle på havet. Turleder: Lars Peter Hansen (tlf. 40876244).

Nybøl Nor/Skodsbøl søn. 14/2 kl. 10-12.30. Østenden af Havnevej i Egernsund. Nybøl Nor er opholdssted for mange af vinterens gæster. Vi følger stien fra Havnevej i Egernsund langs med noret og ind i Skodsbøl skov. Turleder: Viggo Petersen (tlf. 51351373). Arr.: OAS/DOF-Sønderjylland.

DOF SYDVESTJYLLAND

KONTAKT

Formand: Karin Gustausen.
tlf. 28 25 87 86,
mail kgustausen@gmail.com.
Ture: Kim Mogensen,
Tlf. 40 59 22 44,
7200grind@gmail.com
Se også www.dofsydvest.dk

DOF SYDØSTJYLLAND

KONTAKT

Web: www.dof-sydstjylland.dk.

DOF VESTJYLLAND

KONTAKT

Formand: Lars Holm Hansen.
Tlf: 22 96 13 17.
Mail: formand@dofvestjylland.dk
Ture: Poul Krag. Tlf: 22 36 02 36. Mail:
poukrag@tdcadsl.dk
Web: www.dofvestjylland.dk

MØDER

Årets ornitologiske oplevelser ons. 9/12 kl. 19. Aulum Fritidscenter, Markedspladsen 10, 7490 Aulum.

Generalforsamling tirs. 26/1 kl. 19. Aulum Fritidscenter, Markedspladsen 10, 7490 Aulum.

TURE

Vinterfugle i Vestjylland lør. 9/1 kl. 9. til 12. P-pladsen ved Søndervig Supermarked. Lige ved lyskrydset. Turleder: Peter Leth Olsen (tlf. 27514909, peterletholsen@hotmail.com).

Harboøre Tange og Thyborøn Havn lør. 6/2 kl. 9 til 12. Harboøre Kirke. Turleder: Allan Kjær Villesen (tlf. 26273258, akv@tdcadsl.dk).

GRÅSPURVENE

Specielt for SENIORE

KONTAKT

Peder J. Pedersen.
Tlf: 97 46 84 81/23 67 88 75.
Mail: seniorture@dofvestjylland.dk.

FUGLEÅRET 2019

Tiden nærmer sig for næste publikation af årsbogen Fugleåret, som forventes at udkomme i december 2020.

Som kerne-, ungdoms- eller husstandsmedlem kan du fra **1. oktober til 1. november 2020** bestille dit eksemplar af Fugleåret 2019.

Bogen skal bestilles på www.naturbutikken.dk, hvor den vil være tilgængelig fra 1. oktober. Bogen vil blive leveret til din hjemadresse for 60 kr. så snart den udkommer. Der vil ikke være mulighed for afhentning. Bestillinger efter 1. november modtages så længe lager haves.

TURE

Fugle i Vestjylland tirs. 19/1 kl. 9-12. P-pladsen ved Husby Kirke – nordsiden. Her vil turlederen indledningsvis fortælle sidste nyt om naturtilstanden i og omkring Nissum Fjord. Vi besøger Thorsminde Havn, Bøvling Klit og Krogshedetårnet. Turleder: Agner Svenstrup (tlf. 41317700, svebra@webspeed.dk).

Vandstær m.m. i Holstebro ons. 3/2 kl. 9-12. P-pladsen overfor TV/Midt-Vest. Vi ser nærmere på Stryget, Vegen Å, Anlægget, m.m. Husk kaffe/ the og madpakke. Turleder: Peder J. Pedersen (tlf. 23678875, pjp@post7.tele.dk).

DOF ØSTJYLLAND

KONTAKT

Ole Bøgh Vinther, Tlf: 25 15 23 25.
Email: olebvinther@gmail.com
Web: www.dofoj.dk

MØDER

Julemøde tirs. 8/12 kl. 19.30. Naturhistorisk Museum indgang 140, Bio-X Natur lokalet. Varighed ca. 2 timer. Tilmelding nødvendig. Se hjemmeside.

Nordens kloge kragefugle tirs. 19/1 kl. 19.30. Naturhistorisk Museum, auditoriet via hovedindgangen, Wilhelm Meyers Allé 10, 8000 Aarhus C. Tilmelding nødvendig. Se hjemmeside.
Generalforsamling februar lør. 27/2. Nærmere vedrørende tidspunkt, sted, m.m. følger på dofoj.dk.

TURE

Følg med på www.dofoj.dk under ture og møder

GRÅKRAGERNE

Specielt for
SENIORER

TURE

Hornbæk og Vorup Enge man. 14/12. kl. 10-15. P-pladsen ved Randers Naturcenter. Vi skal ud at se hvad der befinder dig på Hornbæk Enge og Vorup Enge. Vi efterlader bilerne ved

Naturcentret og går til begge lokaliteter. Evt. tilmelding, hold øje med dofoj.dk, eller tilmeld dig Gråkragerens e-mail tjeneste.

Ebeltoft Fægehavn ons. 13/1. kl. 10-14. Parkeringspladsen ved Fægevejen 56, 8400 Ebeltoft. Vi mødes ved Parkeringspladsen ved Fægevejen og H.H. Hansens vej og forsøger at finde ud af hvad der ligger i om omkring fægehavnen, herfra går turen videre til Gåsehage/Øer Strand.

Skanderborg Sø og Sortesø (Svanesø) tors. 11/2. kl. 10. Bag Skanderborg Festivalklub, Birkevej, 8660 Skanderborg. Vi starter fra området bag Skanderborg Festivalklub, og går ned til Skanderborg Sortesø og Skanderborg Lillesø for at se hvad den rummer af fugle. Turen fortsætter herefter i Skanderborg Dyrehave.

FUGLEPIGERNE

Specielt for
KVINDER

TURE

POP-UP fugletur lør. 23/1 kl. 10-15. Mødested: se hjemmeside eller følg vores facebook side. Det ustabile vejr i januar måned giver os mulighed for at tilrettelægge en pop-up fugletur. Det betyder at vi vælger lokalitet og mødested en lille uge inden den fastlagte dato. Så hold øje med fuglepigernes hjemmeside www.fuglepigernes.wordpress.com

Lille Vildmosecentret søn. 21/2 kl. 10-15. Vildmosevej 100, Dokkedal, 9280 Storvorde. Vi besøger de forskellige lokaliteter: Birkesø, rovfugletårnet og Toftesø. Hold øje med vores hjemmeside og FB. Turledere: Rikke Rørbech (tlf. 22249850) og Karen Sander Jensen (tlf. 61265522).

DOF NORDVESTJYLLAND

KONTAKT

Formand: Poul Hald Mortensen
Tlf: 20 12 20 85.
Mail: poulhaldm@gmail.com
Ture: Martin Høj Hansen.
Tlf: 87 51 41 52.
Mail: martin.hoj.hansen@gmail.com
Web: dof-nordvestjylland.dk

MØDER

Jan Tøttrup Nielsen fortæller om duehøgen man. 18/1 kl. 19-21. Skive Bibliotek, Østergade 25, 7800 Skive. Jan Tøttrup har hele sit liv interesseret sig for fugle, og duehøgen fik en stor plads i hans hjerte.

Fuglestemmekursus foråret 2021 fra ons. 24/2 kl. 19. Viborg Bibliotek, Vesterbrogade 15, 8800 Viborg. DOF-Nordvestjylland udbyder igen i foråret 2021 fuglestemmekursus for alle interesserede nuværende eller kommende medlemmer af DOF. På kurset vil du i løbet af 8 onsdage og 4 ture i felten med hjælp fra en kompetent underviser få både teoretisk og praktisk træning i ca. 50 danske fuglearter, så du bedre kan genkende fuglestemmerne efterfølgende. Turleder: Lars Mogensen (tlf. 86653614 / 31951805).

Generalforsamling lør. 27/2 kl. 13-16.30. Aktivitetscenter Ny Skivehus, Odgaardsvej 15A, 7800 Skive. Efter en let frokost holder vi generalforsamling 2021 med dagsorden efter vedtægterne.

TURE

Julehyggemøde for lokalforeningens medlemmer lør. 28/11 kl. 18-22. Søndermølle, Vinkelvej 40, 8800 Viborg. Turleder: Martin Høj Hansen (tlf. 87514152). Vi glæder os til at se nye og gamle medlemmer til det traditionelle julehyggemøde! Husk tilmelding senest 16.11.

Vinterfugletur ved Hald Sø søn. 13/12 kl. 9-12. P-pladsen ved Niels Bugges Kro, Ravnsbjergvej 69, 8800 Viborg. Vi kigger efter fuglene i parken, i skoven og på søen, og så håber vi på vandstær og træløber i slugten ved Niels Bugges Kro. Turleder: Villy Lauritsen (tlf. 29436803).

Vinterfugle på Agger Tange søn. 3/1. kl. 9-13. P-pladsen ved fægelejet (Svanholmhus-bygningen). Den traditionsrige nytårstur til Agger Tange, som huser en mængde overvintrende fugle. Turleder: Per Buchwald (tlf. 23606156) og Jan S. Kristensen (tlf. 5361 429).

Hjarbæk Fjord rundt søn. 31/1 kl. 9-12. P-pladsen ved østenden af Virksunddæmningen (Lovns-siden), Skivevej 2, 8832 Virksund. Hjarbæk Fjord området byder om vinteren på mange rastende ænder, skalleslugere, gæs, gulnæbbede svaner m.v. Turleder: Stinne Aastrup (tlf. 23302777).

GRÅMEJSERNE

Specielt for
SENIORER

TURE

Gråmejsetur til Tange Sø tirs. 24/11 kl. 10-13. Vi starter med at tjekke for isflug og vandstær ved Tangeværket, og derefter besøger i biler forskellige steder langs Tange Sø. På sådan en tur rundt i biler kan det være en fordel at have Zello installeret på sin smartphone.

Ugletur ons. 13/1 kl. 8-17. Gråmejse-udvalget har fået flere opfordringer om at arrangere en ugletur, og det arbejder vi på lige nu. Om turen lige bliver onsdag 13/1 eller en anden dag i uge 3 – hold godt øje med hjemmesiden eller Facebook, hvis I er interesseret i turen. Det bliver selvfølgelig en eftermiddag/aftentur, og der kommer mere om turen senere.

Vandstære- og isflugletur omkring Viborg ons. 17/2 kl. 9-12. Vi starter ved Hald Sø og Trøldeslugten, hvor der sædvanligvis er vandstær, isflug, bjergvipstjert og mange småfugle. Derefter kører vi i bil til andre af Viborgegnens smukke lokaliteter. Vi

holder en kort formiddagspause, så husk gerne lidt godt til kaffen. Turen slutter ved Rindsholm.

DOF NORDJYLLAND

KONTAKT

Formand: Peter Lund Kristensen Tlf: 21 46 10 81

Mail: peterlundkristensen@gmail.com

Sekretær: Børge Søndergård

Tlf: 20 22 17 52 Mail: 2b@stofanet.dk

Web: www.dofnord.dk

MØDER

Biblioteksudvalget afholder den traditionsrige, festlige og populære årlige bogauktion tors. 26/11 kl. 19 i DOFs lokaler i Golfhuset på Borgmester Jørgensensvej 11 i Aalborg.

Jule/Fugletur med Rold Skov Gruppen søn. 20/12 kl. 12.30-15.30. Grøndalen, P-pladsen for enden af Rebild Skovhusvej.

Fugletur med Rold Skov Gruppen til Farsø mose lør. 9/1 kl. 08.30-11.30. Stabelpladsen i Arden for enden af Skovvej. Skovvej 68, 9510 Arden

Generalforsamling i DOF Nordjylland lør. 13/2. Afholdes i Golfhuset, Borgmester Jørgensensvej 11, 9000 Aalborg. Yderligere information fremkommer senere og i henhold til de gældende vedtægter.

Fuglebiblioteket i Golfhuset i Aalborg har åbent ons. 2/12, 6/1 og 3/2 fra 10 -12. Du er velkommen til at kigge ind for at få en snak om bøger, fuglerejser, DOF-basen m.m. Vi har

GRÅMEJSEERNORD

KONTAKT

Svend Erik Mikkelsen,

Tlf: 61 60 73 61,

mail: svemik45@hotmail.com.

Specielt for
SENIORER

Ture med Fugleværnsfonden

Fugleværnsfonden afholder mange spændende ture i fondens naturreservater over hele Danmark. Turene ledes af vores naturvejledere Allan Gudio Nielsen, Jørn Dyhrberg Larsen og dygtige ornitologer fra fondens frivillige arbejdsgrupper. Turene er gratis og for alle. Vi har kun få ture tilbage i 2020, men I er selvfølgelig velkomne.

Gundsømagle Sø (3)
Skægmejseland - lørdag 5. december kl.10

Saksfjed-Hyllekrog (8)
Travetur på Hyllekrog mellem jul og nytår - tirsdag 29. december kl.10

Sydlangeland (10/11)
Vinterflugletur til Tryggelev Nor og Gulstav Mose - søndag 6. december kl.10

Tjek Fugleværnsfondens hjemmeside for rutevejledning og yderligere info

Fugleværnsfonden

Ny turfolder primo 2021 - følg med på eller www.fuglevaernsfonden.dk

bøger, turrapporter og tidsskrifter, som alle medlemmer kan låne. Der afvikles fuglestemmekursus på nogle af åbningsdagene.

TURE

Fugletur og efterfølgende julefrokost tors. 3/12 kl. 10. Ved Grill- og Ishytten i Lundby Krat. Vi går en tur i området på ca. 2 timer. Vi kigger efter vinterlandskabets fuglearter. Julefrokosten afholdes som sædvanlig i Golfhuset. Pris 200 kr. for mad og snaps. Øvrige drikkevarer medbringer du selv. Tilmelding til: (svemik45@hotmail.com) senest søn. 29/11.

Store Vildmose ons. 13/1 kl. 9. P-pladsen ved Grishøjgårds Krat på Manna Mosevej. Vi vil tage rundt i mosen. Turledere: Poul Erik Sperling og Svend Erik Mikkelsen.

Vandrefalk - med baggrund.

Foto: Stig Frode Olsen

Tag på højskole og fordyb dig i

FUGLE I NATUREN

I samarbejde med Vadehavscentret og Klaus Melbye

Tilmeld dig på
askov-hojskole.dk

FASCINERENDE FUGLE
I VINTERDRAGT OG OVER-
VINTRENDE VADEFUGLE

07.02.21 – 13.02.21

FUGLE I TUSINDVIS: VADE-
HAVET NORD OG SYD FOR
DEN DANSK-TYSKE GRÆNSE

02.05.21 – 08.05.21
FÅ PLADSER TILBAGE

TRÆKFUGLE VED VADEHAVET
OG SORT SOL I RIBEMARSKEN

20.09.21 – 26.09.21

Priser fra 4.950 kr. inkl. ophold,
foredrag og ture.

ASKOV
HØJSKOLE

Tlf. 76 96 18 00 - info@askov-hojskole.dk

www.askov-hojskole.dk

Fantastiske fugleoplevelser i Naturpark Vesterhavet og bekvem overnatning tæt på spændende natur
 Gode, isolerede hytter med bad og toilet udlejes hele året rundt. Oplev efterårs-trækket ved Blåvandshuk – Se stormfugle ved Vesterhavet om vinteren – Gå på kratlusk i plantagen/på heden – Tilbring timevis ved Filsø med bl.a. havørne og en masse andre fugle. Måske du ser den store tornskade på vej derom. "Ta' fx et smut til Tipperne eller Skjern i foråret". "Afstande: Blåvandshuk og Skallingen 15 km, Filsø og Vrøgum Kær 10 km, Aal Plantage 8 km, Vejers Strand 1,5 km, Kallesmærsk Hede 1 km, Vejers Plantage 0 km." Opholdsstue og fælles køkken til mindre forsamlinger. Vejers Havvej 7, 6853 Vejers Strand. Tlf.: (+45) 75277054. www.stjernercamping.dk.

Udlejes:

Vedersø. 4 personer. Toppen af Vest Stadil Fjord. Hyggeligt velindrettet hel-årshus/ferielejlighed 50 m². Naturgrund ugeneret indhegnet, udsigtshøj. Udsigt til klitter og fredede strandenge. Stort fugletræk samt mulighed for 'lille' sort sol forår/efterår. Rørdrum høres, findes ved Nørre Sø 800m væk. Ynglende tårnfalke i haven. Rigt fugleliv, fodres hele året. Musvåge på foderbræt 25m fra huset. Ugepris: kr. 2.700,- (halv pris ved en person minus højsæson i juli og august). Rengøring kr. 300,- El afregnes. Pris pr. døgn, kr. 450,- for to personer/ 225,- for en person inkl. sengelinned og håndklæder. Hund er velkommen.
Henv. Anette Schmidt: 22 55 06 00.

Djursland, Stubbe Sø

Sommerhus ("Bogpeters Hytte") midt i Fugleværnsfondens reservat ved Stubbe Sø udlejes (kun til DOF-medlemmer). Garanti for ynglende topmejsle, broget fluesnapper, hedelærke og rødrygget tornskade. Adgang til søen og mulighed for dejlige ture i nærområdet. Ikke langt til Ebeltoft, badestrand og Djurslands turistattraktioner. Ingen fjernsyn – men fred og ro. Huset er på 80m² (6 pers./to soverum). 2600 kr/uge + el. Henv. Peter Lange, tlf.: 23 35 37 95 eller mail: peterlange@dofoj.dk. Læs mere på www.dofoj.dk/bogpetershytte.

STRØMPEHUSET - Sydmons

Nyrestaureret hus fra 1932 beliggende i den charmerende landsby Øster Assels. 4 B&B-værelser i hyggelig retro-stil med 2-3 senge, fællesrum, badeværelser og mulighed for enkel madlavning. Huset ligger tæt ved de kendte steder Thissingvig og Agerø med sæson for lysbuget knortegæs, hjejler, skægmejsler og evt vandrefalk. Rørskove, strandenge, salt- og ferskvand. Et fint udgangspunkt for en familietur. Kort afstand til badestrand og dagligvarehandel.
Se mere på www.stroempehuset.dk

V. Vedsted - Vadehavet

Hyggeligt, stråttækt nyistandsat helårs-hus, 400 m fra Nationalparken. Enkelt indrettet, 4 senge + 2 madrasser, tre soverum. Fremragende internet. Pris pr. uge august-juni: 2800 + forbrug 300 kr. Pris pr. uge juli 3500 kr. + forbrug 300 kr. Weekend: 1500 kr. + forbrug 150 kr. En hverdagsnat (ikke weekend) 500 kr. inkl. forbrug.
Henv. karenmitschke@gmail.com

Gammelt bondehus udlejes

Huset er beliggende for enden af en markvej mellem Ringkøbing fjord og Stadil fjord 2 km fra Vesterhavet. Stedet er ideelt for fugle- og naturelskere. Huset har 4 soveværelser med 10 gode sovepladser. Dejlig ugenert have, terrasse og adgang til wi-fi. Pris pr. døgn 400 kr. + el. **Kontakt 20401814 eller 123hjemmeside.dk/Mosehytten**

Store Naturoplevelser

Oplev Polens "urskove" og vådområder

Afrejse 17. april 8 dage Kr. 9.985,-26

Uspoleret natur i Georgien

Afrejse 2. maj 9 dage Kr. 11.995,-

Book din naturrejse på williamsrejser.dk eller ring på tlf. 2022 1990

Stuehuset på Søndergaard udlejes

Beliggende Bjernæsvej 30, 4970 Rødby Tæt på Saksfjed-Hyllekrog naturreservat. Rødstens-stuehus fra 1906. Samlet boligareal jf. BBR 342 kvm. Der er køkken, badeværelse med toilet, derudover 1 toilet, 2 stuer, 5 værelser, 3 indgange mm. Der er en tilhørende stor have. Der medfølger dobbelt lukket garage. Huset opvarmes vha halmfyr. Andet forbrug betales direkte til forsyningsværkerne. Månedlig leje 10.000,- kr. inkl. varme. Depositum 30.000,- kr. Forudbetalt husleje 30.000,- kr. **For fremvisning og info kontakt Henrik Hansen på 5192 5460**

Fugle og Naturrejser

Øland

13.-16 maj med Stig Jensen

Gotland

12.-17. juni med Stig Jensen

Færøerne

Juni/juli med Søren Sørensen

Hent programmer på hjemmesiden

Scanbird ApS

www.scanbird.com

PÅ TUR MED DOF TRAVEL

FUGLEREJSER MED INDHOLD

SE DE MANGE TILBUD PÅ VORES HJEMMESIDE:

WWW.DOFTRAVEL.DK

FUGLEREJSER OVER HELE VERDEN MED KVALIFICEREDE OG ERFARNE LEDERE

GAVEKORT TIL BIDRAGYDERE TIL DOF'S MEDIER

Mange medlemmer og ansatte bidrager med indhold til DOF's medier. Som en anerkendelse modtager bidragerne fremover gavekort til Naturbutikken efter flg. retningslinjer:

- 1) Anerkendelse for bidrag er som udgangspunkt symbolsk og kan ikke betragtes som aflønning.
- 2) Ansatte og medlemmer af hovedbestyrelserne i DOF og FVF modtager ikke gavekort for deres bidrag til DOF's medier, da de primært bidrager i arbejdstiden eller con amore.
- 3) Gavekortet udstedes første gang bidraget benyttes af DOF. Ved gentagelse/ genbrug i flere medier udstedes ikke yderligere gavekort.
- 4) Artikler på ca. 1500 – 2000 ord anerkendes med et gavekort til Naturbutikken på 200 kr.
- 5) Fotos anerkendes med gavekort til Naturbutikken således: A: 1 foto, 100 kr. / B: 2-4 fotos, 200 kr. / C: 5+ fotos, 300 kr.
- 6) Udstedelsen af gavekort foregår løbende i takt med at bidragene benyttes.

DANSK ORNITOLOGISK FORENING – DOF

DOF er landsforeningen for fuglebeskyttelse og fugleinteresserede

DOF er den danske afdeling af BirdLife International
Vesterbrogade 138-140, 1620, København V
Telefon (alle hverdage 11-15): 3328 3800
email: dof@dof.dk . www.dof.dk

DOF's formand: Egon Østergaard tlf: 3116 2030,
email: egon.ostergaard@dof.dk

Indmeldelse i DOF: Sker ved indbetaling på DOF's bankkonto.

NB! Ny konto hos Merkur: reg. nr. 8401 konto nr. 1043118.

Støttebeløb til DOF's arbejde for fugle- og naturbeskyttelse, som er fradragsberettiget, kan indbetales på samme bankkonto.

Årlige kontingenter:

Kernemedlemmer:	kr. 520,00
Ungdomsmedl. (u.26 år):	kr. 265,00
Medlemmer:	kr. 370,00
Husstandsmedlemsskab:	kr. 695,00

Fugleværnsfonden: Fugleværnsfonden er en almennyttig selvstændig fond, hvis formål er at købe og drive fugle- og naturreservater samt formidle viden og oplevelser herfra. Støttebeløb, som er fradragsberettiget, kan sættes ind på Fugleværnsfondens konto: reg.nr. 8401 kontonr. 104 5329.

Se mere på www.fuglevaermsfonden.dk eller kontakt på telefon 3328 3839/mail fvf@dof.dk.

Naturbutikken: Naturbutikken i Fuglenes Hus
tlf: 3328 3838

Åbningstider: Man.-fre. kl. 11-17, lør. 10-16
www.naturbutikken.dk

Bor du i udlandet, kontakt da venligst DOF for nærmere oplysninger om priser.

MORE

NL PURE
ÉT MED
NATUREN

SEE THE UNSEEN

SWAROVSKI
OPTIK